

YÜRÜTME KUVVETİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Theoretical Foundations of The Executive Branch

Dr. Öğr. Üyesi Semih Batur KAYA*

ÖZET

Kuvvetler ayrılığı, kökleri ve gelişimi çok öncesine dayansa da anayasacılığın temel ilkelerinden birisidir. Buna göre devlet kudreti yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç ayrı erke bölünmelidir. Bu şekildeki iktidar paylaşımı demokratik bir devletin garanti edici özelliğini ortaya koymaktadır. Ne var ki günümüzde gelinen aşamada yürütme kuvvetinin söz konusu kuvvetler arasında ön plana çıktığını, politika yapma sürecini yönetme ve hukuk yapımı da olmak üzere demokrasinin bir gereği olarak yasama kuvvetinde tecelli etmesi gereken nitelikleri bünyesine kattığını görmekteyiz. Elbette yürütmenin bu şekildeki yetki genişlemesinde pek çok etken söz konusu edilebilir. Ancak burada bizim araştırdığımız temel husus, yürütmenin doğası ve anlamı bakımından bu yetki genişlemesine eğilim gösterip göstermediğidir. Ulaştığımız netice ise yürütme kuvvetinin tabiatı gereği iktidarı elinde bulundurmaya, tek elde toplanmaya ve yetkisini genişletmeye olan istekliliğidir.

* Balıkesir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku ABD, e-posta: drsemihbatur@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5888-1750.

Makale Geliş Tarihi: 07.01.2024

Makale Kabul Tarihi: 12.06.2024

⇒ Atıf Şekli: Semih Batur Kaya, "Yürütme Kuvvetinin Kuramsal Temelleri", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19/II (2024): 1017-1055.

⇒ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İktidar, Kuvvetler Ayrılığı, Devlet, Yürütme Kuvveti, Yürütmenin Üstünlüğü

EXTENDED ABSTRACT

How can we make sense of executive power, which is now the ubiquitous form of political governing ability? Of course, this may vary depending on the form of the political system (parliamentary system, semi-presidential system, presidential system, etc.). There are many studies carried out in this direction in the doctrine. However, here we will look at what we have with executive power, how it works and whether it works. Indeed, in this context, it can be said that the phenomenon of political executive requires more study effort from a political scientist or lawyer since it is the universal acceptance of the political. Today, when we observe the rise of the executive power, at least in its modern political form, it is important to reveal the structural conditions and functioning of the executive power. So how should we understand the relevance of executive power to modern developments? What is executive power, what is it generally expected to do, and what is its connection to modern governments? In this regard, it is emphasized that executive power should be universally accepted as a modern necessity. Therefore, a modern doctrine needs to be developed here. Because no modern state can be considered standing unless it is equipped with a strong executive body; Any state that does not have this government is thought to be inviting disaster, and is viewed with pity and contempt by the more fortunate. The real executive power actually begins with Aristotle. From this it is understood that executive power is a prehistoric reality. However, the creation of the executive power does not represent a definite progress in state power and administrative functioning. Because political thought before the invention of executive power did not reveal a primitive or thoughtless understanding, and subsequent views do not show clear progress. In this respect, it is said that the executive power covers and conceals the issues it deals with. In our opinion, the implicit problem here is; It is the resistance that man develops against pure power by discovering modern law. Indeed, the insistence of the executive power, which is a modern compass, in charting one's path,

breaks this resistance. In a result, separation of powers is one of the fundamental principles of constitutionalism, although its roots and development date back to ancient times. Accordingly, state power should be divided into three separate powers: legislative, executive and judicial. This form of power sharing reveals the guaranteeing feature of a democratic state. However, at the current stage, we see that the executive power has come to the fore among the said powers and has incorporated the qualities that should be manifested in the legislative power as a requirement of democracy, including managing the policy-making process and law making. Of course, many factors may be involved in this expansion of the executive's authority. However, the main issue we are investigating here is whether the executive is inclined to this expansion of authority in terms of its nature and meaning. The conclusion we have reached is that the executive power is inherently willing to hold power, concentrate it in one hand, and expand its authority.

Keywords: Power, Separation of Powers, State, Executive Power, Supremacy of the Executive

GİRİŞ

Kuvvetler ayrılığı modern bir devlette anayasal ve dolayısıyla hukuksal kurguyu değerlendirmeye dair siyasal bir ilke olarak tasvir edilebilir. Kuvvetler ayrılığının temelinde “iktidar paylaşımı/dağılımı” gerçekleştirmek bulunur. Bu bakımdan kuvvetler ayrılığı ilkesi, devlet iktidarının herhangi bir kişi, grup veya kurumun elinde aşırı yoğunlaşmasından kaçınılması gerektiği konusunda bir yaklaşım ortaya koyar. Gelinen aşamada ise kuvvetler ayrılığının demokratik bir hukuk devletini gerçekleştirme işlevini yeterince yerine getirmediği ve dolayısıyla da fren ve denge ilkesi araçları ile de siyasal sistemin pekiştirilmesi zorunluluğu belirtilmektedir. Burada kuvvet paylaşımının yanında artık güç sahiplerinin dengelenmesi ve denetlenmesi öngörülmektedir.

Demokratik hukuk devletinin bu şekildeki kurgusu, devletin bir yandan organlar bazında yapısal şartlarını diğer yandan özgürlükler bakımından haklar şartını garanti eder. Ne var ki fren ve denge ilkesi

bir yana kuvvet paylaşımının dahi günümüzde gerçekleştirilmesi giderek zorlaşmaktadır. Çünkü iktidar yoğunlaşması giderek çeşitli gerekçelerle yürütme kuvveti etrafında yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Böyle olunca ve iktidarın klasik anlamda tarihsel olarak “egemen” ekseninde tecellisi dikkate alınınca “iktidar acaba aslına mı rücu etmektedir” sorusu akla gelmektedir. Haliyle söz konusu şekildeki bir çıkarım, bu çalışmanın gerçekleştirilmesindeki temel motivasyonu sağlamıştır.

Dikkatler devlet iktidarları arasında yürütme kuvvetine yönelince, yürütmenin doğası, anlamı ve boyutlarının kuramsal bakımından ortaya konulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. İşte bu çalışmayla yürütmenin doğasının kuramsal gelişimi ele alınmak gaye edinilmiştir. Nihayetinde çalışmanın bütünü dikkate alındığında yürütme kuvveti etrafında iktidar yoğunlaşmasının yürütmenin doğası bakımından olağan karşılanması gerektiğine ulaşılmıştır. Bu doğrultuda aşağıda öncelikle yürütme kuvvetinin anayasal gelişimi dikkate alınarak çeşitli düşünürlerin görüşleri çerçevesinde bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Ardından yürütme kuvvetinin modern anlamı belirlenmeye çalışılmıştır. Nihai olarak da, modern yürütmenin karakteristik özellikleri kuramsal perspektifle gözlemlenmiştir.

I. YÜRÜTME KUVVETİNİN KURAMSAL BAĞLAMI

Siyasal yönetme kabiliyetinin artık her yerde görülen biçimi olan yürütme kuvvetini ne şekilde anlamlandırabiliriz? Elbette bu siyasal sistemin bulunduğu forma göre (parlamentar sistem, yarı-başkanlık sistemi, başkanlık sistemi gibi) değişebilmektedir. Bu yönde doktrinde gerçekleştirilen çalışmalar oldukça çoktur. Ne var ki burada biz, yürütme kuvveti ile neye sahip olduğumuza, nasıl çalıştığına ve işe yarayıp yaramadığına bakacağız.

Gerçekten de bu bağlamda siyasal yürütme olgusunun siyasal olanın evrensel kabulü olması nedeniyle bir siyaset bilimciden veya hukukçudan daha fazla bir inceleme çabası beklediği söylenebilir. En azından modern siyasal biçimiyle yürütme kuvvetinin yükselişini gözlemlediğimiz günümüzde yürütme kuvvetinin yapısal şartlarını ve işleyişini ortaya koymak önem arz etmektedir. O halde yürütme gücünün modern gelişmelerle olan bağlantısını nasıl anlamalıyız? Yü-

rütme gücü nedir, genel olarak ne yapması beklenmektedir ve modern hükümetlerle bağlantısı nedir?

Bu bakımdan Mansfield, yürütme yetkisinin modern bir gereklilik olduğunun evrensel olarak kabul edilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla burada modern bir doktrinin geliştirilmesi gerekir. Çünkü hiçbir modern devlet, güçlü bir yürütme organıyla donatılmadıkça ayakta sayılmaz; bu yönetime sahip olmayan her devletin felakete davetiye çıkardığı düşünülür ve daha şanslı olanlar tarafından acıma ve küçümsemeyle karşılanır.¹

Gerçek anlamıyla yürütme kuvveti esasen Aristoteles ile başlamaktadır. Buradan da yürütme kuvvetinin tarih öncesi bir gerçeklik olduğu anlaşılmaktadır. Fakat yürütme kuvvetinin meydana getirilişi devlet kudretinde ve yönetim işleyişinde kesin bir ilerlemeyi ifade etmemektedir. Çünkü yürütme gücünün icadından önceki siyasi düşünce, ilkel ya da düşüncesiz bir anlayış ortaya koymadığı gibi, sonraki görüşler de net bir ilerleme göstermemektedir. Bu açıdan Mansfield, yürütme gücünün ele aldığı konuları üstünü kapattığını ve gizlediğini söylemektedir.² Kanaatimizce buradaki üstü örtülen sorun; insanın modern hukuku keşfetmekle salt iktidara karşı geliştirdiği dirençtir. Gerçekten de modern pusula niteliğindeki yürütme kuvvetinin kişinin yolunu çizmekteki ısrarı, söz konusu direnci kırmaktadır.

A. Aristo ve Yürütme Kuvveti

Aristoteles kuvvetler ayrılığı fikrinin öncülerindendir.³ Burada biz özellikle yürütme kuvveti eksenindeki fikirlerine odaklanmaya çalışacağız. Aristoteles yönetme faaliyeti olarak siyasal olanı, esasen bir “ortaklık”, yani yönetimde paylaşım üzerine kurgulamaktadır. Bu bakımdan Aristoteles, vicdan kavramını yitirmiş, salt güç ve bunun bir yöntemi olarak sahtekârlık biçimini benimseyen hükümdar modelini kesinkes bir şekilde reddeder. Bu sebeple insan doğasını olumlu bir şekilde de ele alan Aristoteles, insanların yalnızca korkulu, hırslı ve

¹ Harvey C. Mansfield Jr, *Taming the Prince* (London ve New York: Collier Macmillan Publishers, (1989), 1.

² Mansfield, *Taming the Prince*, 23.

³ Bkz. Edward Van Dyke Robinson, “The Division of Governmental Power in Ancient Greece”. *Political Science Quarterly*, 18/4 (1903): 629.

açgözlü olmadığını aynı zamanda düşünceli ve adil olabileceklerini de ortaya koyar. Şu halde bunu siyasal alana aktardığımızda menfaat ve adalet paylaşılabilir. Siyaset birimi bir ortaklık olarak tanımlanınca, siyasal yönetici de despot veya efendi olmaz.⁴

Elbette Aristoteles bu yaklaşımla, Mansfield'in vurguladığı üzere insanın "hırslı" bir varlık olduğunu inkâr etmemektedir.⁵ Aristoteles bir siyasal yaklaşım biçimi ve hareket tarzı ortaya koymaktadır. Ne var ki Aristoteles bu konuda Machiavelli kadar ileri gitmez. Dolayısıyla insanın hukuka ve akla karşı direnişi, salt iktidar hırsı (passio animi) olarak ele alınmaz. Dolayısıyla Aristoteles'te bu hırs, kanun ve yaptırımların insanlar bakımından her zaman için zalimce görüldüğünü ortaya koymaz. Ancak insanların kanun ve yaptırımlardan kategorik olarak hoşlandığı da söylenemez. Burada önemli olan bunlarla ihdas edilen sınırlamaların makul olup olmadığıdır. Hukukun, yöneticilerin mantıksızlığını bazı hallerde ortaya koyduğu doğrudur; fakat her hukuk kuralı için geçerli değildir.

Aristoteles'in siyasal yönteminin "karma hükümet"⁶ olduğunu yukarıda söyledik.⁷ Burada siyasi iddialara sahip erklerin ve bunların

⁴ Aristotle, *Politics*, çev. Carnes Lord (Chicago: University of Chicago Press, 1984), 1252a1 ve 1278b18-22.

⁵ Mansfield, *Taming the Prince*, 23.

⁶ Karma Rejim, en kötüsünden kaçınırken bu saf rejim türlerinin her birinin en iyi özelliklerini elde etmek amacıyla monarşi, aristokrasi ve demokrasinin unsurlarını birleştiren bir rejimdir. Karma Rejimin savunucularına göre, tek kişinin yönetimi dış politikada, savaşın yürütülmesinde ve güçlü iç çıkarlarla mücadelede enerji sağlama avantajına sahiptir. Ancak tek kişinin yönetiminin dezavantajı, genellikle tiranlığa dönüşmesiydi. Az sayıda kişinin yönetimi, bilge ve erdemli olanların yönetebilmesi avantajına sahiptir. Ancak kolaylıkla kendi çıkarlarını düşünen ve yozlaşmış bir oligarşiye dönüşebilmesi gibi bir dezavantajı vardı. Tüm halkın hükümeti, özgürlüğü teşvik etme ve kamu politikalarının oluşturulmasında halkın sağduyusunu getirme avantajına sahiptir. Ancak onun da çoğunluğun tiranlığı olan mafya yönetimine dönüşmesi gibi bir dezavantajı vardı. Birin, Azınlığın ve Çoğunluğun güçlerini birleştiren Karma Rejimin en büyük avantajı, hükümdar, aristokratlar ve halk tarafından temsil edilen üç sosyal sınıfın birbirini kontrol edip dengeleyebilmesi ve böylece birbirlerinin iktidara gelme şansını arttırabilmesiydi. Bkz. Steven G. Calabresi, Mark E. Berghausen ve Skylar Albertson, "The Rise and Fall of the Separation of Powers". *Northwestern University Law Review*, 106/2 (2012): 530.

⁷ Aristoteles için iki çeşit karma anayasa söz konusudur. Birincisi, demokrasi ile oligarşi arasında aracı olan karma anayasa biçimi olan "politika" vardır. Burada bu anayasa, hem demokratik hem de oligarşik nitelikteki yasaların bir araya getirilmesiyle ortaya çıkar. İkincisi, demokrasi ve oligarşinin yanı sıra aristokrasi ve

bağlı bulunduğu geleneklerin uzlaştırılması ve uyumlaştırılması hedeflenmektedir. Haliyle bu, prensin (tekil ya da çoğul olsun) tematik olarak acımasız, kurnaz ve her şeyi mubah gören bir anlayışla pratik bir tiranlık inşa edebileceğini söylemez. Gerçekten de Aristoteles, tartışmaz ve tekil ve tekel olan bir iktidarı desteklemez. Böyle olmakla Aristoteles, çeşitli yönetme tarzları bakımından şekillenen gelenekleri, ahlak kurallarını dikkate almakla iktidarın oluşumu ve hareket tarzı açısından bir reformu ortaya koyar. Azınlıkta olanların ve çoğunluk teşkil edenlerin birbirine karıştığı bir paylaşım kurgusu Aristoteles'in özgür ve adil bir yönetimi⁸ teşvik ettiğini göstermektedir.

Oluşumu ve işleyişi ile bu yönetim tarzı, Mansfield'e göre, teorik ve pratik karışımı haizdir. Bu husus İmparatorluk ve Kutsal Roma'da da varlık bulmuştur. Fakat bu tam anlamıyla gerçekleşmemiştir. Nitekim her iki Roma'da da Machiavelli tarzı hükümdarlar bulunmuş ve uygulamalar sergilenmiştir.⁹ Dolayısıyla Roma döneminde de gerçek anlamıyla bir yürütme kurumu söz konusu değildir. Dolayısıyla Roma'da da siyasal özgürlük ve erdem gerçekleşmemiş, tersine yürütmenin bakış açısı siyasal alanın ve yaşamın tamamına yönelik kapsamlı sorumluluk ve muhakeme fırsatının dışında gerçekleşmiştir.

Aristoteles'in siyaset tarzı, makul olanı öncelemekle esasen özellikle doğa ve tanrılarla ilgili geleneksel güçlere yönelmektedir. Böyle olmakla O, tekil ve tekel iktidar kurgusuna uzaktır ve öyle ki özgür rejimi tehlikeye atmaları durumunda erdemli yöneticilerin dahi dışlanmasını öngörür. Bunu "siyasal adalet" felsefesi ile ortaya koyar. Buna göre de siyasal olan ortak yönetim adına, monarşiyi arzulayanlar, ne denli olağanüstü olsalar olsunlar, haklı olarak dışlanmalıdırlar.

monarşi unsurlarını da içeren karma bir anayasadır. Andre L. C. Sousa, "Book Review". *Journal of Ancient Philosophy*, 11/2, (2016): 162.

⁸ Aristoteles'in zorunlu ahlaki eğitime yaptığı vurgu onu "pozitif" özgürlükçü kampa yerleştirir. Aristoteles'e göre özgür bir insan, yalnızca özgür bir toplumda yaşayan herhangi bir insan değildir. Özgür bir insan, kendisini sorumlu bir şekilde yönetmesine ve mutluluğa ulaşmasına olanak tanıyan belirli karakter özelliklerine sahiptir. Ancak bu özellikler uzun bir zorunlu vesayet sürecinin ürünüdür. Ancak böyle bir zorlama ancak özgür ve mutlu bir bireyin üretilmesiyle meşrulaştırılabilir ve dolayısıyla kapsamı bu hedefle sınırlıdır. Gregory R. Johnson, "The First Founding Father: Aristotle on Freedom and Popular Government", içinde *Liberty and Democracy*, ed. Tibor R. Machan, (Hoover: Hoover Inst. Press, 2002), 29-59, s. 37.

⁹ Bkz. Mansfield, *Taming the Prince*, 72-82.

Doğal zorunluluk ile insan tercihini, her ikisine de çok yabancı görünen şeylerle, yani yasa ve gelenekle uzlaştırmalıdır. Hukukun belirsizliği ve insanın hırsı gibi derin sorunlar konusunda bilge olan Aristotelesçi filozof-kral, insanın “erdemini” ve “mükemmelliği” olan kendine özgü “seçiciliğine” ilişkin bilgisini mevcut materyale uyarlar.¹⁰ Bu bilginin büyük ölçüde doğaya yönelik araştırmalarından geldiği açıktır. Bu yüzden Aristoteles, siyaset kuramı bakımından insanların makul-uyumlu bir şekilde yaşayabileceği entelektüel bir ortam oluşturur. Buna göre doğa ile insan, yani doğanın ilkesi demokrasi ile insanlığın ilkesi oligarşi uzlaştırılmalıdır. Bu şekildeki bir siyasal inşa, doğa koşulları ve inançlar arasında insanın pek çok açıdan bölünmüş rasyonel tercihlerini dikkate alarak bir bütün oluşturmaktadır.

Kanunların ve cezaların uygulanmasını ve görevlerin yerine getirilmesini sağlamak elbette önemlidir. Ne var ki yürütme eksenli işlemin “halledilmesi” hem politik hem ahlaki ciddi sonuçları da beraberinde getirir. Dolayısıyla ister prens, ister başkan, ister başbakan olsun tek bir kişi veya grubun belirleyici otoriteye sahip olması Aristoteles’e mesafe anlamına gelir. İktidar yoğunlaşması hem siyasi öz yönetimi hem de ortak hükümet ve müzakere kabiliyetini aşındırır. Bu nedenle, Aristoteles’in tipolojisine göre modern demokrasi, saf demokrasinin unsurlarının yanı sıra ek unsurlar da içerdiğinden, bir tür karma anayasa olarak görülmelidir.

Robert Faulkner’in belirttiği üzere,¹¹ her ne kadar modern siyasete yönelik bu tür Aristotelesçi eleştiri, siyasal katılıma yönelik çağdaş ilgiyi akla getirirse de, hem Kantçı evrenselcilikten hem de irrasyonel ifadeye verilen postmodern ayrıcalıktan yoksundur. Doktriner değildir; ancak mantıklıdır. Ancak yine de Aristoteles, okuyucusuna sürekli olarak siyasal koşulların çeşitliliğini ve ciddi ve makul vatandaşların özgür siyasette oynadığı önemli rolü hatırlatır. Siyaset anlayışı, yumurta kartonlarını dengeleyen bir kişi olarak ele alınabilir. Özgür ve ortak siyasal müzakereyi defalarca teşvik eden argümanının çeşitli aşamaları; aynı zamanda yönetimi, hukuku, zulme en yatkın sınıfların,

¹⁰ Manfield, *Taming the Prince*, 28 vd.

¹¹ Bkz. Robert Faulkner, “The Price of Efficacy: Aristotle and Executive Power”, içinde *Executive Power in Theory and Practice*, ed. Hugh Liebert, Gary L. McDowell ve Terry L. Price, (New York: Palgrave Macmillan, 2012), 11-30, s. 27.

rasyonel yasa koyucuların, orta sınıfın, sağduyulu devlet adamlarının ve düşünceli yazarların bir karışımını da övmektedir.

Netice olarak, yürütme gücü sınırlı bir hükümeti, hükümetin ise ortak ihtiyaçları sağlamakla sınırlı olmasını gerektirir. Aristoteles'in eleştirisini formüsel olarak ortaya koyarsak: Yöneticiler yalnızca insani ve etkili kontrolü değil, canlı ve ortak yönetimi hedeflemelidir. Aristoteles'in yürütme gücüne yönelik zımnî eleştirisi, insan için doğal olsa bile, siyasetin savunulmasının bir parçasıdır. O, nadir olsa da vazgeçilmez bir yol gösterici olan siyasi sağduyuyu da savunmaktadır. Görüldüğü gibi Aristoteles, yönetim biçimlerinin aşırısını (örneğin demokrasinin aşırılığını) dengeleme ve düzeltmenin bir yolu olarak çeşitli reformist öneriler öne sürer. Aristoteles'in teması, demokrasi ve oligarşinin özelliklerini karıştırarak veya hükümetin orta düzeyde zenginliğe sahip ve dolayısıyla Aristoteles'e göre ılımlı karaktere sahip insanlar tarafından kontrol edilmesini önererek bir yönetim biçimi inşa etmektir.¹² Diğer durumlarda, demokrasiyi reforme etmeyi ve ılımlılaştırmayı amaçlayan tavsiyeler yoluyla Aristoteles, bir anayasayı korumanın ve iç çekişmelerden kaçınmanın yollarını incelerken ortaya çıkar. Aristoteles'in yürütme kuvveti bakımından orijinalliği, Onun yürütmeyi parçalamasından ve çok sayıda paydaş etrafında şekillendirmesinden ileri gelmektedir.¹³

B. Roma'da Yürütme Kuvveti

Hem Senato hem de imparator, siyaseti *potestas* aracılığıyla yönetmek yerine *auctoritas* aracılığıyla etkilediklerini iddia etmiştir. Bu bağlamda Cicero, cumhuriyette "güç (potestas) halkta bulunurken otoritenin (auctoritas) Senato'da bulunduğunu" söylemiştir.¹⁴

Esasen Roma'yla birlikte, on dokuzuncu yüzyıla kadar Batı'nın siyaset bilimini ve siyasal bilincini yönetecek rejimler arasında yeni bir ayrım ortaya çıktı. Artık öne çıkan anlaşmazlığın demokrasi ile oligarşi arasında olduğu düşünülüyordu; anlaşmazlık, bundan böyle cum-

¹² Charalambos Ioannou Papageorgiou, "Aristotle and Democracy" (Phd Thesis, University College University of London, 1991), 136.

¹³ John A. Fairlie, "The Separation of Powers". Michigan Law Review, 21/4 (1923): 393-394.

¹⁴ Marcus Tullius Cicero, "On the Laws", içinde On the Republic and On The Laws, ed. David Fott, (Ihaca ve London: Cornell University Press, 2014), Book III.

huriyet ile monarşi arasındaydı. Yunanlılar barbar monarşilerin farkındaydı, ancak yaygın inanış onları Yunanlıların ilk dönemlerine uygun olmayan ilkel rejimler olarak görüyordu. Yunan siyaset felsefesi bu kadar küçümseyici değildi. Platon bir filozof-kral hayal etti ve Aristoteles yukarıda incelediğimiz görünmez krallığı somutlaştırıp geliştirdi. Ancak bunlar eyleme yönelik hedefler olarak değil, hayal gücü ve anlayışa yönelik modeller olarak sunuldu.¹⁵

Yunan şehirlerinde, rakip iki grup ve iki egemen rejim demokratik ve oligarşikti. Gerçi bu mekanizma tek adam rejimine de açık kapı bırakıyordu. Fakat yine de Aristoteles'in Politika'nın III. Kitabında rejimlerle ilgili tartışmasına demokratlar ve oligarklar arasındaki partizan tartışmayla başlayabilmesinin nedeni budur. Onun krallığa yönelik bu anlaşmazlığa yönelik rehberliği, krallığı pratik bir olasılık olarak tanıtmayı veya cumhuriyet ile monarşi veya imparatorluk arasında yeni bir siyasi anlaşmazlık çerçevesi oluşturmayı amaçlamıyordu. Bunun yerine Aristoteles karma yönetim yaklaşımına yöneldi.¹⁶ Ne var ki Roma'da Tarquin krallarının devrilmesi ve eş zamanlı olarak cumhuriyetin kurulması, siyasi anlaşmazlığın taraflarını değiştirdi.

Ancak imparatorluk fikrinin klasik siyaset felsefesinde gizli bir varlığı olduğu kadar belli bir doğal çekiciliği de vardır. Eğer tek bir adam gerçekten en iyisiyse, onun egemenliğinin bilinen dünyanın sınırlarına kadar genişletilmesini önyargı ve gelenekten başka ne engelleyebilir? Bu olasılığa Aristoteles'in Politika'sının VII. Kitabında

¹⁵ Mansfield, Taming the Prince, 74 vd.

¹⁶ Amerikan Kurucu Babaları, Federal Konvansiyon ve çevredeki tartışmalar sırasındaki argümanlarını desteklemek için Roma'dan belirli örneklerle başvurmuşlardır. John Adams, Alexander Hamilton, James Wilson ve diğer Kurucular, tasarladıkları hükümete bir kılavuz ve paralel sistem olarak Roma'ya işaret etmişlerdir. Gerçekten de Roma Cumhuriyetinin Amerikalılar için çekiciliği onun çoğulcu kültüründe, dayanıklılığında, politikadaki esnekliğinde, dengeli anayasasında, tarımsal ekonomisinde, dini hoşgörüsünde, büyük adamlarının övülen saflığında ve Romalı erdemlerinde (özellikle vatanseverlik, fedakarlık ve tutumluluk). Kurucular aynı zamanda hem Cumhuriyetçi hem de İmparatorluk Roma hükümetlerini, meclislerin büyüklüğü ve yürütme organının gücü gibi Anayasanın belirli maddeleri için bir anti-model olarak kullandılar. Kurucuların Roma Cumhuriyeti anayasasını model almasına yönelik eleştiriler karşısında şu ifadeler kullanılmıştır: "Ebedi, değişmez bir gerçek vardır; tüm insanlar, her yerde aynıdır ve bu nedenle antik çağ modern sorunlarla alakalıdır." Aktaran Sammy Carey, "The Influence of Rome's Mixed Constitution Upon the Founding Fathers". Honor Thesis-Political Science and Classical Civilizations, March 19 (2018): 7.

değnilmiş ve Dante'nin Monarşi'sinde geliştirilmiştir.¹⁷ Bu bakımdan imparatorluk tarafsızdır çünkü insan doğasının evrenselliğine başvurur ve bu evrenselliğin politik ifadesini en iyi insanın yönetiminde bulmasını talep eder. Roma cumhuriyetinin çöküşünden sonra imparatorlar ve hükümdarlar egemen hale geldiklerinde cumhuriyetçi biçimlerden vazgeçmeye başlayabildiler. Öyle ki, söz konusu cumhuriyetin çalkantıları ve isyanları dikkate alınarak cumhuriyet kınanmaya başlandı. İmparatorluğun erdemleri cumhuriyetlerin kötülüklerine karşı tanımlanırken, siyasi tartışma demokrasi ile oligarşi arasındaki anlaşmazlıktan cumhuriyet ile imparatorluk arasındaki anlaşmazlığa dönüştü.

Roma'da polemik çerçevesinin yürütme gücünün gelişimine uygun olduğu düşünülebilir. Ancak insan doğasındaki evrensel ile ortak olanı uzlaştırmak mümkünse, yürütmenin düşüncesinde cumhuriyet ve imparatorluktan oluşan bir tür karma rejim mevcut gibi görünebilir.¹⁸ Monarşiler tek adam yönetiminin erdemlerini kolayca keşfederken, cumhuriyetler onları korumak istiyorlarsa bunları gizlemeyi öğrenmek zorundadırlar. Görünüşe göre gerekli olan tek şey bu iki anlayışı birleştirmektir. Fakat aslında yürütme gücü, Yunan siyaset felsefesinden farklı olarak Roma siyasetinden de ortaya çıkmamıştır. Yürütme gücünün icat edilmesi gerekmektedir.

Bu rejimin ilkesi, Aristoteles'te gördüğümüz gibi işlevlerin uyumu değil, karşıt unsurlar arasındaki gerilim ve korkudur. Bize, birbirine karşı koyan ayrı güçlerden oluşan modern bir rejimi hatırlatacak şekilde, kontrol ve denge sistemiyle çalışır. Cezalandırma yetkisi, belirgin bir şekilde öne çıkan, her üç unsur (konsoloslar, Senato ve halk) tarafından paylaşılmaktadır. Gerginlik içindeki bir rejim imajı, rejimlerin döngüsü görünümüyle güçlendirilmekteydi. Döngü, adil ve asil olanın keşfiyle başlar, böylece bu kavramlar doğal olmaktan çok insan tarafından yaratılmış gibi görünür. Bu, onları dayatmak için insan tarafından yönetilen korku ihtiyacıyla tutarlıdır. Bu bakımdan erdemli bir eğitim yerine kurumsallaşmış korkuya dayanan gerçekçi bir modern analizle olan benzerliği tamamlamak için Polybius, girişimini "pragmatik tarih" olarak adlandırır. Polybius'a göre bu bağlamda do-

¹⁷ Mansfield, *Taming the Prince*, 74-75.

¹⁸ Mansfield, *Taming the Prince*, 75.

ğa, partizan tercihlerin sınırlı olduğunu, dolayısıyla istediğimiz gibi yaşayamayacağımızı, ancak karma bir rejimi kabul etmemiz gerektiğini göstermektedir.¹⁹

Burada nihai olarak Roma sistemini bir tablo eşliğinde incelemek yerinde olur. Bilimsel tartışmaların çoğu onu üç ana unsura ayırır: senato, yargıçlar ve meclisler. Senato, siyasi tartışmaların merkezi olarak siyasi açıdan önemlidir ancak resmi anlamda esas olarak danışma yetkilerine sahiptir. Yargıçları büyük yürütme ve idari yetkilere sahiptir, ancak aynı zamanda yargıç olarak da görev yapar ve halk meclislerini toplayarak ve yasa tasarılarını onayları için onlara sunarak yasama başlatır. Meclislerde hareket eden halk, yasa tasarılarını geçirir, yargıçları seçer ve belirli yargısal işlevleri yerine getirir.²⁰ Roma eyaletlerinin özerkliği yoktu ancak hükümetin temsilcileri tarafından yönetiliyorlardı.

Roma'da cumhuriyet, monarşik sisteme karşı bir isyandan ortaya çıktı ve Romalılar, bu isyanın yeniden başlamasını engellemeye çalıştı. Roma anayasasının bu kadar zayıf bir yürütme sistemi oluşturmasının nedeni budur. İki konsül, yetkilerini birbirleriyle ve bağımsız güç kaynaklarına sahip daha alt düzeydeki yargıçlarla paylaşıyordu. Konsololar halkın onayı olmadan yasa yapamazlardı; jürinin onayını almadan insanları cezalandıramazlardı.²¹ Yalnızca bir yıl görevde kalabiliyorlardı, bu da onların iktidarlarını sağlamlaştırılmalarına ve kalıcı diktatörlükler kurmalarına engel oluyordu. Bu da Roma Anayasasındaki özellikle yürütmeye ilişkin kontrol ve dengelerle²² açıklanabilir.²³

¹⁹ Mansfield, *Taming the Prince*, 75 vd.

²⁰ Bkz. Frank Frost Abbott, *A History and Description of Roman Political Institutions* (New York ve London: Ginn and Company, 1901-1907), 400 vd.

²¹ Ayrıca bkz. Ahmet Karakocalı, "Magistrate: The Most Important Political Body of Roman Republic". *Ankara Bar Review*, 2, (2013): 80.

²² Polybius, Roma Anayasasının kontrol ve dengelerini ayrıntılı olarak anlatmaktadır. Konsololar, askeri savaş onayı, savaş sırasındaki erzak ve üstün hizmet karşılığında kazanılan zaferler için Senato'ya güveniyordu. Halk aynı zamanda konsolosu da kontrol ediyordu, çünkü yıllık görev süresinin sonunda görevden ayrılması üzerine konsolos, eylemlerini anlatmak için bir denetim hazırlamak zorunda kalırdı. Senato'ya gelince, bu kurum esas olarak siyasi soruşturmalar ve cezai yaptırımlar, en önemlisi de ölüm cezası ile ilgili tüm senato kararlarını onaylamak zorunda olan kişiler tarafından kontrol ediliyordu. Halk ayrıca, temsilcileri tribün aracılığıyla tüm senato yasalarını veto etme yetkisine sahipti. Son olarak, Senato'nun tüm mülkiyet sözleşmeleri üzerindeki kontrolü ve konsülün ordu üzerin-

Sonuç olarak Posner izlenerek²⁴ şu tespitler yapılabilir. Roma'daki anayasal çatışma iki tema (yürütme gücü korkusu ve seçkinler ile kitleler arasındaki çatışma) olarak ortaya konulabilir ve bu Roma tarihi ile yakından bağlantılıdır. Romalı seçkinler, kendi sınıflarından gelen popüler demagoglardan; yani zenginliği soylulardan pleblere yeniden dağıtma sözü vererek ve dolayısıyla meclislerdeki desteklerini güvence altına alarak güç toplayabilecek bireylerden korkuyorlardı. Pek çok anayasal normun arkasında bu korkunun yatığı söylenmelidir. Gerçekten de eğer bu normlara saygı gösterilseydi, başarılı bir generalin ya da karizmatik demagogun bile kişisel bir diktatörlük kurması imkânsız olurdu. Çünkü ilgili aktör bir yıldan fazla konsül olamazdı; iktidarı başkalarıyla paylaşmak zorunda kalacaktı; senato üyesi olarak yalnızca bir oy hakkına sahipti vb. Sorunun, anayasal geleneklerin bunun olmasını engelleyecek kadar güçlü olmaması olduğu ortaya çıktı. İnsanlar, örneğin askerlere ve diğer destekçilere şiddet tehdidinde bulunmaya güvenerek, anayasa dışı yollarla güç elde edebiliyorlardı. Nitekim Sezar'la doruğa ulaşan şey buydu.

C. Machiavelli ve Yürütme Kuvveti

Machiavelli'nin orijinal planını tartışırken Mansfield, *Prens*in bazı özelliklerini listelemektedir:²⁵

- a. Prens in yüceliğinin olması,
- b. Ceza ve yaptırımın politik kullanımı,

deki idari otoritesi sayesinde insanlar dengelendi. Bu iki unsur da hemen hemen her Romalının hayatının bir noktasında etkileşime girdiği toplum unsurlarıydı. Genel olarak, Polybius'un tartıştığı bu kurumların her biri, diğeri üzerinde monarşik, aristokratik ve demokratik unsurların Roma Cumhuriyeti içinde dengelenmesine olanak tanıyan ve yerli Romalıların bile sistemlerinin hangi bölümünün baskın rol oynadığını belirlemelerini engelleyen önemli kontroller gerçekleştirdi. Bkz. Polybius, *The Histories*, çev. Robin Waterfield (New York: Oxford University Press, 2010), Book VI.

²³ Bunlar arasındaki ilişki ve devletin bu kurucu kısımlarının kesin oranı pleblerin tribünlüğü tarafından garanti edilir ve korunurdu. Valentina Arena, "Roman Republic of Jean-Jacques Rousseau", (Erişim Tarihi 1.01.2024), <https://core.ac.uk/download/pdf/79558576.pdf>.

²⁴ Eric A. Posner, "The Constitution of the Roman Republic: A Political Economy Perspective". University of Chicago Public Law and Legal Theory Working Paper No. 327, (2010): 17.

²⁵ Mansfield, *Taming the Prince*, 130-131.

- c. Savaş ve bu bağlamda dış ilişkilerin öncelenmesi,
- d. Olağanüstü yetkilerin genişletilmesi,
- e. Gerektiğinde dolaylı olarak yönetimin ve sorumluluğun kullanımı,
 - a. f. Farklı rejimlerin amaca giden yolda kullanımı, sabit bir rejime karşı gelinmesi,
 - g. Tüm rejimlere uyum sağlayan yönetim tekniğinin geliştirilmesi,
 - h. Kararlı, gizemli yöneticiliğin benimsenmesi,
 - i. Tekil ve tekel yönetim tarzını haiz olunması.

Klasik siyaset felsefecilerine göre, siyasi yönetim ruh sanatıdır ve siyaset doğal olarak en iyi ruha yönelik olmalıdır. Machiavelli, eskilerin doğayı ve adaleti doğal hakkı oluşturmak için nasıl birleştirdiklerinin fazlasıyla farkındadır, ancak yine de bu bağlantıyı reddeder. Onun döneminde siyaseti ölümlü ruhun doğal mükemmelliğine bağlayan yol, istemeden de olsa, Tanrı ve ölümsüz ruh adına hükmettiğini iddia edenleri desteklemiştir.²⁶ Bu amaçla Machiavelli, bilinçli olarak klasik doğal haklardan kısmi veya partizan bir soyutlamaya girişir ve insan olgularını “devletin şeyleri” açısından yeniden sınıflandırır.²⁷

Gerçekten de doğanın standardı onun siyaset biliminde mevcuttur; ancak yeniden nitelenmektedir. Machiavelli’ye göre, devlet zanaatı *Platoncu* ruhsal zanaattan bedensel gereksinime doğru yeniden yönlendirilir. Aristoteles, edininim bilimini bayağı ve doğal olmayan bir şey olarak nitelendirirken, Machiavelli ise elde etme arzusunu “doğal ve sıradan” olarak nitelendirir. Fakat insan bazında bunun hiçbir zaman tam anlamıyla tatmin edilemeyeceğini de kabul etmektedir. İnsanlar, her şeyi arzularlar ama her şeye ulaşamazlar.²⁸

²⁶ Nicolo Machiavelli, *The Prince*, çev. Leo Paul de Alvarez, (IL: Waveland Press, 1989), Book 21.

²⁷ Machiavelli, *The Prince*, Book 3.

²⁸ Nicolo Machiavelli, *Discours on Livy*, çev. Harvey C. Mansfield ve Nathan Tarcov (Chicago: University of Chicago Press, 1996), Book I.

Machiavelli'ye göre, klasik anlamıyla siyasal rejim, siyaset bilimi açısından artık geçerliliğini yitirmiş bir analiz birimidir; çünkü kavram yetersizliğe işaret etmektedir. Devlet, akla gelebilecek herhangi bir rejim veya bölgeden daha geniştir ve hukuki, dini veya askeri olsun, insanlar üzerinde egemenlik iddiasında bulunan tüm yapı birimlerini kapsar.²⁹ Siyaset sınırlı hükümet ve sivil toplum düzlemine dayanır. Ne var ki Machiavelli'nin siyaset bilimi klasik yönetim iddiasıyla ölçülemez.

Machiavelli'ye göre Prens'in yönetim tarzı, tüm egemenlikleri; buna bağlı olan yöntem-biçim uygulamaları, düzenleme, genişletme, edinme ve elde edileni koruma usullerini içerir.³⁰ Özetle, bir prensin devlet yönetim biçimi hakkında öğrenmesi gereken en önemli ders, beynini, durumunu kim, ne veya neden yerine nasıl ile güvence altına almayı düşünecek şekilde eğitmektir. Kurumlar ve uygulamalar sabit değildir. Zaman zaman değiştirilmeleri veya tadil edilmeleri gerekir ve prensler, doğal veya doğaüstü bir otoritenin saldırıya uğramasından korkmadan, sağduyulu bir şekilde bu tür değişiklikleri veya icatları yapmaya istekli olmalıdır. Yönetici olarak prens, etrafındaki biçim-tarz-durum ve düzenlerin salt insan yapımının ürünleri olduğunu kabul etmeli ve başkalarının geride bıraktıklarını değiştirmek veya ortadan kaldırmak konusunda hiçbir vicdan azabı veya çekincesi olmamalıdır. Gerçek prens tamamen yalnız olduğunu (*uno solo*), koltuk değneği gibi kullanacağı gerçek "durumlar" veya "düsturlar" olmadığını, devletini güvence altına almak için her şeyi kendisinin çözmesi gerektiğini bilir.³¹

Bu şekildeki bir çözüm tekil ve tekel bir iktidar kurgusu ile geliştirilebilir. Nitekim Machiavelli, diktatörlük okumasını Roma cumhuriyetinin korkulmaması gereken anayasal aracı olarak geliştirir.³² Buna göre her cumhuriyet, er ya da geç, uygun şekilde ele alınmazsa onu

²⁹ Machiavelli, *The Prince*, Book 1.

³⁰ Leo Paul de Alvarez, *The Machiavellian Enterprise* (DeKalb: Northern Illinois University Press, 1999), 9.

³¹ Thomas Karako, "Understanding the Things of State", içinde *Executive Power in Theory and Practice*, ed. Hugh Liebert, Gary L. McDowell ve Terry L. Price, (New York: Palgrave Macmillan, 2012), 55-82, s. 67.

³² A. B. Mathur, "Machiavellian Theory of the State". *The Indian Journal of Political Science*, 52/3 (1991): 418.

mahvedebilecek istisnai durumlarla yüzleşmek zorundadır. Machiavelli burada bir cumhuriyetin siyasi yaşamını ve onun zaman içindeki gelişimini karakterize eden karmaşık ve düzensiz ritimler sorununu ele alır. Koşullar gerektiriyorsa her cumhuriyet kendi yaşam ritmini ve siyasi metabolizmasını hızlandırabilmelidir. Böyle bir ivme, cumhuriyetin sürekli olarak onu parçalamaya çalışan, hem içeriden hem de dışarıdan saldıran güçlerle yüzleşmesine yardımcı olabilir. Kanunlar böyle bir işlevi yerine getirmek için vardır. Ancak olağan hukuk akışı istisnai durumlarda yeterli olmayabilir. Bu nedenle hukukun kendisi, bu istisnai olaylarla yüzleşmeye yardımcı olacak istisnai araçlara başvurulmasını öngörmelidir.³³ Diktatörlük, tam da cumhuriyetin olağandışı durumlarla sıradan yollarla yüzleşme konusundaki yetersizliğini kabul etmesini sağlayan -yasal ve anayasal- araçtır. Bu nedenle acil ve gerekli müdahale için hazırlıkları yapar, yasal olarak düzenlenmiş ve belirlenmiş mekanizmalar kurar. Her tesadüfi olayı tahmin etmek hem imkansız hem de gereklidir. Bu gereklidir, çünkü ani ve aceleci mutasyon, cumhuriyetlerin tarihinde somut bir olasılıktır ve onların hayatını tehlikeye atan bir olasılıktır. Mümkün de değil, çünkü özgürlükleri tehdit eden, zarar veren, hatta cumhuriyet kurumlarını yok eden her olaya yasalar hiçbir zaman gereken cevabı veremeyecek. Dolayısıyla diktatörlüğün olağanüstü aracı, soyut veya önceden öngörülemeyen olaylara sınırlı bir süre için ve kesin yetkilerle zamanında, somut ve etkili bir şekilde yanıt verebilecek sınırsız bir otoritenin yaratılmasına olanak tanır.³⁴

D. Thomas Hobbes ve Yürütme Kuvveti

Hobbes'ta temel anlayış şudur: eğer insanlar belirli kurullarla sınırlandırılmamış olsaydı, hükümette öyle bir kafa karışıklığı ortaya çıkacaktı ki, doğru ile yanlış, adil ile hukuka aykırı arasındaki farklar hiçbir zaman ayırt edilemeyecekti. İşte Hobbes'un Leviathan'daki erdemleri ve kötülükleri yeni bir şekilde ele almasının nedeni de elbette bu kaygıdır.

³³ Filippo Del Lucchese, "Machiavelli and Constituent Power: The Revolutionary Foundation of Modern Political Thought". *European Journal of Political Theory*, 16/1, (2014): 6.

³⁴ Del Lucchese, Machiavelli and, 7.

İnsanı alet yapan bir hayvan (*homo faber*) olarak gören anlayış, politik yaşam için derin anlamlara sahiptir. Çünkü *Hobbesçu* insanı diğer hayvanlardan ayıran şehvet, spekülative aklın boş merakı değildir. Zenginlik ve onur açlığı gibi, bu şehvet de “güç arzusu”dur.

Üretilen güç arayışı zamanla kişiyi hemcinsleriyle karşı karşıya getirir. Burada *logosun* topluluk için bir temel oluşturmadaki yetersizliği göz önüne alındığında, kaçınılmaz olarak temas kurduğu her şey gibi karşılaştığı insanları da tamamen çevresine hükmetmenin araçları olarak görür. Bu şekilde insanlar bir kişinin gücünün diğerinin gücüne direndiğinin ve onu engellediğinin farkına varırlar. Sonunda ise şunu fark ederler: güç artık bir şey değildir, birinin gücünün diğerinin üzerindeki aşırılığında başka bir şey değildir.³⁵

Yürütme kuvveti bakımından pratik bir mesele olarak, gerek Machiavelli gerek Hobbes siyasi önceliği egemene, karar veren tek kişiye (*uno solo*) verir. Çünkü buna göre en önemli şey, kararların zamanında alınması ve uygulanmasıdır. Bu anlamda Rahe'nin belirttiği gibi,³⁶ her iki düşünür de celladın şarkısını seslendirmektedir. İnsanın müzakere kapasitesinin sınırlandırıldığı düşünüldüğünde, kelimenin her anlamında icraya öncelik verilmelidir.

Hobbes'a göre egemenlik bir şekilde kurulduktan sonra;³⁷

- a. Kişiler, devletin şeklini değiştirilemez,
- b. Egemen kudret cezalandırılmaz,
- c. Herkes çoğunlukça ilan ve tesis edilen egemen kudreti protesto edemez,
- d. Egemenin eylem ve işlemleri, kişiler tarafından itham edilemez,
- e. Egemen, herhangi bir fiilinden ötürü cezalandırılmaz,
- f. Egemen, kişiler için her şeye (örneğin güvenlik konusunda) karar verir,

³⁵ Thomas Hobbes, *Leviathan* (Harmondsworth: Penguin, 1968), Book I.

³⁶ Bkz. Paul A. Rahe, “Hobbes, Niccolo Machiavelli, and the Executive Power”, içinde *Executive Power in Theory and Practice*, ed. Hugh Liebert, Gary L. McDowell and Terry L. Price, (New York: Palgrave Macmillan, 2012), 90-91.

³⁷ Yahya Zabunoğlu, “Thomas Hobbes Hayatı, Eserleri ve Hukuki Fikirleri”. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 14/1 (1957): 151 vd.

g. Hukuk yapmak hakkı doğrudan doğruya egemene aittir ve hiç kimse bu hakkı ondan alamaz,

h. Hukuki uyumsuzlukları da karara bağlama yetkisi egemene aittir,

i. Savaş ve barış yapma hakkı da egemene aittir,

j. Memurları tayin etme hakkı egemene aittir,

k. Önceden bir kanunla tespit edilmediği takdirde egemen, ceza ve mükafatın ölçüsünü keyfi olarak tayin eder,

l. Nihayet, şeref payesi ve nişan verme hakkı da egemene aittir.

Görüldüğü gibi Hobbes klasik egemen etrafında mekanik bir iktidar ağı örüyor. Bu elbette insan alanının doğal nedensellik alanından ayrı olduğu anlamına gelmez. Hobbes, insanların da doğadaki canlı veya cansız her şey gibi doğal nedenler ve sonuçlar tarafından belirlendiğini açıkça ortaya koyar. Ancak bu nedenler ve sonuçlar, insan bireyleri ve insan niyetleri düzeyinde değil, bazı maddi alt katmanlar düzeyinde işler. Sebepler ve sonuçlar her zaman olduğu gibi devam eder, ancak doğa durumunda bunların insan amaçlarıyla neredeyse hiçbir bağlantısı yoktur; çünkü insan niyetleri hiçbir şeyin etkili nedeni değildir.³⁸ Hobbes'un yeni iktidar anlayışı yalnızca anlamsal ya da tanımsal bir değişime işaret etmemekte, aynı zamanda bunun esasen farklı bir toplumsal ontolojiye yol açtığını ortaya koymaktadır. İktidar tartışması, insanların resmi bir birlik içinde bir araya getirilmedikçe izolasyon ve parçalanma eğilimini vurgulamaktadır.³⁹

Hobbes'un teorisinin şu ana kadar sunulan unsurları, onun hiçbir şeyle sınırlandırılmayan ve yalnızca kendi iyiliğine yönelik egemen gücün savunucusu olduğu sonucunu akla getirmektedir. Ne var ki Charchula'ya göre,⁴⁰ bu tür asılsız ve hatalı yorumların önüne geçmek için bu İngiliz düşünürün ifadelerinin bir nevi sentezini sunmak yerinde olacaktır. Egemenin gücünün mutlak karakterini öne sürdüğün-

³⁸ James H. Read, "Thomas Hobbes: Power in the State of Nature, Power in Civil Society". *Polity*, 23/4 (1991): 514.

³⁹ Sandra Field, "Hobbes and the Question of Power". *Journal of the History of Philosophy*, 52/1 (2014): 61-86, s. 75.

⁴⁰ Jaroslaw Charchula, "Hobbes's Theory of State: The Structure and Function of State as the Key to Its Enduring". *Forum Philosophicum*, 15 (2010): 197.

de, bunu egemenin özel çıkarı için değil, devletin gücü uğruna yapar. Devletin gücü onun için çok önemlidir çünkü devlet bu güç sayesinde üyelerini etkili bir şekilde koruyabilmektedir. Bölünmemiş güç, savaş tehdidiyle karşı karşıya kalma gibi kritik durumlarda son derece önemli olan hızlı karar almayı mümkün kılar. Böyle anlarda acil ve kararlı eylem hayati önem taşır. Bu tür bir karar verme biçimi Hobbes tarafından güçlü bir devletin tek olmasa da en önemli koşulu olarak kabul edilir. Bir diğer önemli koşul ise uygun yetkililerin seçilmesi ve bunların kontrol edilmesidir. Netice olarak monarşi hakkında yazan Leviathan'ın yazarı, bunun yanlış bir şekilde tiranlık olarak adlandırıldığını belirtir. Bunun nedeni, birçok insanın bir hükümdarın yönetimine aşırı duygusal tepki vermesidir. Onun politikasına katılmadıkları için ona böyle bir isim verirler. Hobbes, bu tür davranışların uygunsuz olduğunu, çünkü insanların eylemlerini yönlendirmesi gereken şeyin duygular değil mantık olduğunu savunur.

E. John Locke ve Yürütme Kuvveti

Locke'un yazılarına baktığımızda belirgin bir "egemenlik teorisi" dile getirmediği söylenebilir. Egemenlik sözcüğü *İkinci İnceleme*'de pek kullanılmaz ve bu sözcüğün birkaç kez kullanılması genellikle makama ilişkin olası hak sahiplerinin unvanı reddetme amacına hizmet eder. Burada yürütme kuvvetini iki dönem şeklinde ele alabiliriz.

a. Locke, *Birinci İnceleme*'de terimin anlamını ve önemini iyi değerlendirdiğini belirtir. Orada, savaş ve barış üzerindeki gücün "egemenliğin işaretleri" olduğu konusunda Jean Bodin'le aynı fikirdedir. Ne var ki Locke, doğaüstü bir fenomen olarak egemenliği tasvir eder. Locke ayrıca bu otoriteyi "yüce güç" tanımlar.⁴¹ Dolayısıyla egemenlik kuvvetle eşdeğer değildir; egemenlik, kuvvetin "yönetimde olanı"nda bulunur. Kuvvet kullanımı -en azından doğa durumunda ya da sivil toplumda meşru kullanımı- her zaman yürütme ya da federatif güç olarak tanımlanır.⁴² Egemenliğin bazen yanlışlıkla kılıcı kullanan elinde olduğu varsayılır. Locke, eli nihai olarak yönlendiren beden için de tam olarak egemenliğin bulunduğunu açıkça belirtir. Bir piyade bir

⁴¹ Burada yapılan çıkarımlar şu eserin bölümlerinden ileri gelmektedir. John Locke, *Two Treatises of Government* (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), First Treatise.

⁴² Locke, Second Treatise.

topluluğun gücünü oluşturabilir, ancak iyi eğitilmiş bir asker komutanının direktiflerine uyar, o da general tarafından yönlendirilir. Egemenlik bu güç akışının kaynağında bulunur. Locke'ta doğa durumundaki yürütme, yaptırımı yürüten ve uygulayan olarak karşımıza çıkar. Burada insanlar, doğa durumunda yürütme yetkisine sahip olma hakkına eşit olarak sahiptirler. Çünkü Tanrı tarafından egemenlik yetkisi henüz hiç kimseye verilmemiştir. Locke'ta "doğas yasası" esasen yürütme yetkisinin bu mükemmel dağılımıdır. Fakat hemen belirtelim ki bu dağılım bir tercih değil, bir zorunluluğun eseridir.⁴³ Görüldüğü üzere burada yürütme yetkisi dağınık ve düzensiz bir şekilde kullanılır. İnsan, doğal olarak, doğa durumunda mümkün olandan daha verimli ve tarafsız bir yürütme yetkisinin kullanılmasını ister. İşte bu güç aktarımını gerçekleştirmek için bireylerin birbirleriyle bir anlaşma yapmaları ve çoğunluk tarafından yönlendirilen tek bir organ olarak hareket etmeyi kabul etmeleri gerekir. Bu durumda çoğunluğun tek işlevi her bireyi ortak bir siyasi yapı altında birleştirmektir. Ancak, daha görünür ve aktif bir otorite tesis edildikten sonra bile "halkın" temelinde yatan otoritenin tamamen ortadan kalkmayacağı ortaya çıkacaktır. Sivil topluma giren herkes, yasaların uygulanması için kendi kuvvetlerini yönlendirme hakkından (acil meşru müdafaa hariç) tamamen feragat eder; aslında Locke'ta bireysel egemenliğin bu şekilde feragat edilmesi sivil toplumun tanımlayıcı özelliğidir.⁴⁴

b. Locke'a göre, her durumda, hükümet varlığını sürdürdüğü sürece yasama, üstün güçtür. Çünkü bir başkasına yasalar verebilen şeyin ondan daha üstün olması gerekir. Yasama organı başka türlü topluluğun yasama organı olamayacağından, hakkı gereği topluluğun tüm bölümleri ve her üyesi için kurallar belirleyen yasalar yapmak zorundadır. Eylemlerine ilişkin ve bunların ihlal edildiği durumlarda yürütme yetkisi veren yasama organının, üstün olması ve topluluğun herhangi bir üyesi veya bölümündeki tüm diğer güçlerin ondan türetilmiş ve ona bağlı olması gerekir.⁴⁵ Bu nedenle yürütme yetkisi yasama organının emrindedir. Her ne kadar ilki "topluluğun gücünün kullanılmasını" gerektirse de, ikincisi "eylemlerine kurallar koyarak" "yürütme yetkisi" ortaya koyar. Federatif güç ise, insanın doğa duru-

⁴³ Locke, Second Treatise.

⁴⁴ Locke, Second Treatise.

⁴⁵ Locke, Second Treatise.

mundaki doğal güçlerinin sivil sonucu olarak tanımlanır. Uygulamasında yargıyı ve gücü birleştirir, ancak her bireyin gücünü diğerine göre yönlendirmek yerine, bir rejimin diğerlerine yönelik birleşik gücüdür. Her ne kadar federatif güç, yalnızca iç meselelerle ilgilenen yürütme organından kavramsal olarak farklı olsa da, Locke iki gücün her zaman neredeyse birleşmiş olduğunu söylemektedir.⁴⁶ Locke'un, yasamanın hem yürütme hem de federatif güçler üzerinde üstün olmaya devam ettiği ve bu nedenle de güvenlerini kötüye kullanan yargıçlardan iktidarı alma hakkını elinde tuttuğu yönündeki ihtiyatlı güvencesine rağmen, Locke, bu teorik üstünlüğün pratikteki açıklamasını yapmamaktadır. Öte yandan Locke, yürütme kuvvetinin türev niteliğini çeşitli vesilelerle şu açıklamayla ortaya koymaktadır: yürütme, geçici kararnamele değil, yalnızca yerleşik, yürürlükteki kanunlarla, ilan edilen ve halk tarafından bilinen kanunlarla, yönetmelidir.⁴⁷

Nihai olarak Locke'un yürütme gücüne ilişkin tüm tartışması, prensipte bölünmez olanı bölme eğilimi taşır. Gerçekten de ⁴⁸ Onun siyasi çözümü herkese bir miktar yetki vermeyi ve hiç kimseye tartışmasız bir yetki tevdi etmemeyi amaçlar. Egemenliğin yer değiştirmesi ve iç içe geçmesinden oluşan bu ayrıntılı model, nihai tedavi olan şiddetli devrimin hiçbir zaman uygulanmasına gerek olmadığı sürece, insanın kanunsuzluğu sorununa takdire şayan bir çözümdür. Ancak bu yıpratıcı çözüm, Locke'un varsaydığı krallık yönetiminin zorunlu bir sonucudur. Öte yandan halkın hizmetkarları olarak hareket ettiklerinde, gerek yasama gerek yürütme olarak her iki tür kamu gücü de halkı temsil eder ve onun iradesini somutlaştırır. Bu nedenle Locke, yalnızca yasama meclisinin halkı temsil ettiğinden değil, aynı zamanda “tek bir kişiye devredilmiş” olsa da yürütme organının da bunu yaptığından söz eder. O halde Locke'a göre yürütme yetkisi, yasama gücünden daha az doğrudan topluluk tarafından yetkilendirilmemektedir. Dolayısıyla her ne kadar hükümdarın doğrudan seçilebileceğini hiçbir zaman öne sürmese de, Locke'un yüksek yürütme yetkisine

⁴⁶ Locke, Second Treatise.

⁴⁷ Örneğin Locke, Second Treatise, 131.

⁴⁸ Lynn Uzzell, “Locke’s Latent Sovereign”, içinde Executive Power in Theory and Practice, ed. Hugh Liebert, Gary L. McDowell and Terry L. Price, (New York: Palgrave Macmillan, 2012), 108.

yönelik yaklaşımının tartışmasız bir başkanlık yönü vardır.⁴⁹ Nihayet Locke'ta yürütme gücünün yasama gücünden ayrılması, hukukun tarafsızlığını güçlendirmek için tasarlanmıştır. Yürütme, yasama iradesinin biçimsel olarak uygulanmasına odaklanmalıdır.⁵⁰

II. YÜRÜTME KUVVETİNİN MODERN ANLAMI

A. Montesquieu

Montesquieu, anayasal anlamda güçler ayrılığı üzerinde belki de herhangi bir siyaset teorisini arasında en fazla etkiye sahip olan kişi olmuştur. Çünkü 1748'de yayınlanan *Kanunların Ruhunu*, başta ilk Amerikan anayasalarını olmak üzere, özellikle de özgürlüğün gelişmesi için üç hükümet gücünün ayrı tutulması gerektiği yönündeki düsturunun şekillendirmiştir. Bu bakımdan Montesquieu'nün anayasal kuvvetler ayrılığı formülasyonu, yürütmenin yetkilerine bir sınır getirmesi ve bu yetkilerin keyfi kullanımını önlemesi açısından önemlidir. Zaten Aydınlanma, hükümdarların ilahi yönetim hakkına meydan okunduğu ve yasaların seçilmiş bir meclis mekanizması tarafından seçilen yasama organından çıktığı kabul edildiği Avrupa hukuk tarihinde yeni bir dönemin başlangıcını sunarak⁵¹ modern hukukun temellerini oluşturdu.

Belki de Locke'un öncülüğünü takip eden Montesquieu başlangıçta hükümet gücünü üç kategoriye ayırdı: yasama, yürütme ve yargı. Ancak yargının artan önemini yansıtan Montesquieu son kategoriye ikiye ayırmıştır. Böyle olmakla da burada, suçluları cezalandırması veya bireyler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkları karara bağlaması şeklinde ikili bir kategori ortaya çıkmıştır.

Ortaya çıkan tanıdık sınıflandırma (yasama, yürütme ve yargı) daha sonraki tartışmaların odak noktasını teşkil etmiştir. Ayrıca hükümet yetkilerini teorik olarak bölen Montesquieu, bu yetkilerin ayrı tutulması gerektiğini de ilan etmiştir. Ona göre, yasama ve yürütme

⁴⁹ Mark Goldie, "Locke and Executive Power", içinde *The Lockean Mind*, ed. Jessica Gordon-Roth, Shelley Weinberg, (New York: Routledge, 2022), 446-455, s. 449-450.

⁵⁰ John Uhr, "Executive-Legislative Relations: Learning from Locke". *Canadian Parliamentary Review*, Spring (1987): 10.

⁵¹ Zia Akhtar, "Montesquieu's Theory of the Separation of Powers, Legislative Flexibility and Judicial Restraint in an Unwritten Constitution". *Amicus Curiae*, 4/3 (2023): 552-577, s. 553.

yetkileri aynı kişide veya aynı yargıçlar kurulunda birleştiğinde özgürlük olamaz; çünkü aynı hükümdar veya senatonun zalimce kanunlar çıkarması ve bunları zalimce uygulaması konusunda endişeler ortaya çıkabilir.

Montesquieu benzer şekilde yargı gücünün de yürütme ya da yasama gücüyle birleştirilmesine karşı uyarıda bulundu. Bu birleşimler yeterince yıkıcı olsa da, eğer tek bir kişi veya kuruluş üç gücün (yasa çıkarma, kamu kararlarını uygulama ve bireylerin davalarını yargılama) tümünü kullanırsa, bu “her şeyin sonu olurdu”.

Montesquieu'nün, yürütme yetkisinin yasaları uygulama yetkisinden oluştuğu yönündeki doğrudan beyanının yanı sıra, yaptığı çeşitli tartışmalar da açıkça aynı şeyi varsaymaktadır. Örneğin Montesquieu, “kanunları uygulamak için kurulmuş olan” ifadesini kullanmaktadır. Ayrıca bir başka hususta Montesquieu, yasama organlarının kanunlar üzerinde çok fazla nüfuz kullanma eğilimini kınamaktadır. Buna göre örneğin, yürütme organının yasama işlemlerini veto edebilmesi gerekirken, yasama organının yürütme üzerinde benzer bir denetimi olmamalıdır. Zira zaten yasaların uygulanmasının doğal sınırları söz konusudur, dolayısıyla onu ayrıca sınırlamanın faydası yoktur. Aynı zamanda, yasama yetkisi yasaların ne şekilde uygulandığını inceleme hakkına sahiptir. Dahası, yasama organı hiçbir zaman yürütme yetkisine, iyi halleri karşılığında güvence verebilecek kişileri hapsedme hakkını bırakmamalıdır. Bu nedenle, yasama organı, yürütme organının yasa uygulamasını gereğinden fazla kısıtlamamalı, aynı zamanda yürütme organının yasaları denetimsiz ve tamamen kısıtlamasız uygulamasına da izin vermemelidir.⁵²

Locke'ta olduğu gibi, Montesquieu yürütme yetkisini tartışırken, genellikle yöneticilerin sahip olduğu ikincil yetkilerin ötesinde bir şeye açıkça atıfta bulundu.⁵³ Memurları atama ve görevlendirme ya da yasama organını toplantıya çağırma yetkisi, yasama organı ya da yargı tarafından kullanıldığında özgürlüğün sonu anlamına gelmez. Bunun yerine Montesquieu, yasaları yapma ve yürütme konusundaki ortak

⁵² Bkz. Saikrishna Prakash, “The Essential Meaning of Executive Power”. *University of Illinois Law Review*, 2003 (2003): 746-747.

⁵³ Prakash, *The Essential*, 747.

otoritenin tehlikeli olabileceğini de anlamıştı. Bu bakımdan Locke'un ötesine geçen Montesquieu, yürütmenin yargılama yetkisini ortadan kaldırarak, açıkça modern bir tanımla yürütme yetkisini miras bıraktı. Genel düzeyde, yürütme gücü hâlâ Locke için olduğu gibi yasaları uygulama gücü anlamına geliyordu. Ancak yürütme yetkisi artık yargısal davalarda hüküm verme yetkisini kapsamıyordu. Onun yürütme yetkisine (yasaları uygulama yetkisi) ilişkin temel tanımı, yöneticilerin, nihai kararı verme yetkisi dışında, yasaları yürürlüğe koyma konusunda genel yetkiye sahip olduğu fikrine dayanıyordu.

Aslına bakılırsa, Montesquieu'nün ünlü ayırma düsturunu ancak Onun modern yürütme gücü anlayışını, yargı yetkisi dışında, "yasayı uygulayan tüm güçler" olarak benimsediği kabul edilirse anlamlandırabiliriz. Yasama ve yürütmeyi birleştiren hükümetlere yönelik korkusu da bundan kaynaklanır; çünkü eğer bir varlık her ikisinden de yararlıysaydı, zalimce yasaların ardından zalimce infaz gelirdi. Sonuçta yürütme, yasaları çıkarmış olsaydı, kovuşturmadan vazgeçerek korkunç yasaları hafifletmezdi. Yargı ve yürütmeyi birleştiren rejimlere karşı duyduğu alarm da doğal olarak bunu takip etti. Gerçekten de eğer bir taraf her iki otoriteye de sahip olsaydı, yargı kendi yürütme eylemlerini kontrol etmeyeceği için baskıya tabi tutulurdu. Üç gücün tamamen birleşmesinden duyduğu belirgin dehşet zaten izahtan varestedir.

Kuvvetler ayrılığı teorisi, bazı hukukçular tarafından "Westminster Parlamenter demokrasi modeli yerine açık bir kuvvetler ayrılığının olduğu Başkanlık sistemleri" ilkesini yansıttığı şeklinde yorumlanmıştır.⁵⁴ Çünkü buna göre, parlamenter sistemler güçler ayrılığına değil, güçlerin birleşimine dayanır denilmektedir.⁵⁵ Bunun nedeni, parlamenter sistemde yürütme organının yasama organında en fazla temsilciye sahip partiden oluşması ve yürütmenin yasa çıkarma yetkisi açısından yasama organına bağımlı kalmasıdır. Anayasal yapılara rağmen buradaki esas sorun, yürütme, yasama ve yargı organları arasındaki yetki paylaşımının boyutu veya bunların tek bir birleştirilmiş güç halinde entegrasyonudur.

⁵⁴ Bkz. Steven G. Calabresi ve Kyle Bady, "Is the Separation of Powers Exportable?". Harvard Journal of Law and Public Policy, 33/1, (2010): 5-16.

⁵⁵ Bkz. Bagehot, The English Constitution (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), 5.

Bizim konumuz açısından Birleşik Krallık anayasası parlamento üstünlüğüne dayalı bu tür anayasaların en önemli örneğidir. Yasama organının yasa çıkarmasına izin verir ve yasa yapma kaynağı olarak egemenliğine itiraz edilemez. Yürütme, yasaları uygulama ve devletin politikasını uygulama yetkisine sahiptir ve yasama organı ve mahkemeler tarafından belirlenen sınırlar dâhilinde eyalet yasalarını şekillendirmede rol oynar. Yürütme, yasaların uygulanmasını düzenleyen kuralları formüle eder.⁵⁶ Tüm bu hususlar, yürütme kuvvetinin modern görünümünü kazanması için önem arz etmektedir.

Öte yandan anayasa hukukçusu Viscount Bryce bize bir gerçeği hatırlatmaktadır. Bryce benzer anayasaları analiz ederken, Roma ve İngiliz anayasaları arasında bir paralellik kurmakta ve anayasaların bir ülkenin geleneklerinin bir ürünü olduğunu ve onların kadim arka planının uzun bir asimilasyon sürecinin sonucu olduğunu savunmaktadır.⁵⁷ Burada konumuz açısından tartışmanın merkezinde yer alan husus, oldukça muğlak olarak nitelendirilen “iktidar” ve bunun dağılımıdır. Prensipite, genellikle kuvvetler ayrılığı doktrini altında birleştirilen birkaç ayrı bileşenin bulunduğunu ileri sürülmektedir. Bunun nedeni, ayrılık fikrinin tek başına uygulanabilir bir anayasal düzen oluşturmak için yeterli olmadığı ve karma hükümet teorisi, denge fikri veya denetim ve kontrol kavramı gibi diğer kavramlarla desteklenmesi gerektiği ileri sürülmesidir.⁵⁸

B. William Blackstone

1765-69 yılları arasında yayınlanan William Blackstone'un İngiltere Yasalarına İlişkin Yorumlar (Commentaries on the Laws of England) Amerika'da yetkin bir eser olarak kabul görmüştür. Gerçekten de ABD anayasa yapımı sürecinde gerek muhalif kanatta yer alanlar gerek savunucular, Anayasal tasarıma dair incelemelerine bir ölçüt olarak bu eseri kullanmışlardır.⁵⁹

⁵⁶ Akhtar, Montesquieu's Theory, 558.

⁵⁷ James Bryce, Studies in History and Jurisprudence: Flexible and Rigid Constitutions C. II (New York: Oxford University Press, 1901), Book I.

⁵⁸ Bkz. M. J. C. Vile, Constitutionalism and the Separation of Powers (Oxford: Oxford University Press, 1967), 13.

⁵⁹ Örneğin *Federalist Papers* No. 69'da Hamilton Blackstone'a atıf yaparak şu ifadeleri kullanmıştır: “Başkan, Senatonun tavsiyesi ve onayıyla, mevcut senatörlerin üçte ikisinin mutabakatı halinde anlaşmalar yapma yetkisine sahip olacaktır. Büyük Bri-

Nitekim Hamilton Federalist Yazılar'da⁶⁰ şu ifadeleri kullanmaktadır: "Bunların genel olarak bu Devletin anayasasında bulunanlarla eşit önemde olup olmadığı bir soru olabilir. Habeas corpus emrinin oluşturulması, fiilen kanunların yasaklanması belki de özgürlük ve cumhuriyetçilik için içerdiğinden daha büyük güvencelerdir. Olayın işlenmesinden sonra suç yaratılması, başka bir deyişle, yapıldığı zaman hukuka aykırı olmayan fiillerden dolayı kişilerin cezalandırılması ve keyfi hapis cezası uygulaması, her halükarda suç teşkil etmektedir. Sağduyulu Blackstone'un ikincisine ilişkin gözlemleri tekrar edilmeye değerdir: 'Bir adamı hayattan mahrum etmek ya da onun mülküne, herhangi bir suçlama ya da yargılama olmaksızın, şiddet kullanarak el koymak çağların en zorlu tiranlık araçlarıdır.'"

Blackstone yürütme yetkisini ilk kez parlamentoya ilgili bölümünde uzun uzadıya tartışmıştır. Montesquieu'dan alıntı yapan Blackstone, tüm zalim hükümetlerde yasaları yapma ve uygulama

tanya Kralı, tüm dış işlemlerde ulusun tek ve mutlak temsilcisidir. Kendi isteğiyle barış, ticaret, ittifak ve diğer her türden anlaşmalar yapabilir. Bu konudaki yetkisinin kesin olmadığı ve yabancı güçlerle yaptığı anlaşmaların parlamentonun revizyonuna tabi olduğu ve onayına ihtiyaç duyduğu ima edildi. Ancak bu doktrinin şu anki olayda gündeme gelene kadar hiç duyulmadığına inanıyorum. Bu krallığın her hukukçusu ve Anayasasını bilen herkes, yerleşik bir gerçek olarak, antlaşma yapma ayrıcalığının tahta en geniş şekilde mevcut olduğunu bilir. Kraliyet otoritesi tarafından imzalanan sözleşmelerin diğer yaptırımlardan bağımsız olarak en eksiksiz yasal geçerliliğe ve mükemmelliğe sahip olduğu söylenmelidir. Parlamentonun bazen mevcut kanunları yeni bir anlaşmanın hükümlerine uygun hale getirmek için değiştirmeye çalıştığı doğrudur ve bu muhtemelen anlaşmanın zorunlu etkililiği için işbirliğinin gerekli olduğu hayalini doğurmuş olabilir. Ancak bu parlamentonun müdahale farklı bir nedenden kaynaklanmaktadır. Çok yapay ve karmaşık bir gelir ve ticaret kanunları sisteminin ayarlanması gerekliliğinden, anlaşmaların işleyişleriyle bunlarda yapılan değişiklikler olağan karşılanmıştır. Dolayısıyla bu bakımdan Başkanın amaçlanan gücü ile İngiliz hükümdarının fiili gücü arasında bir karşılaştırma yoktur. Birinin yapabildiği işi diğerinin ancak yasama organının mutabakatı ile yapması mümkündür. Bu durumda federal Yürütmenin gücünün herhangi bir Eyalet Yürütmesinin yetkisini aşacağı kabul etmek gerekir. Ancak bu doğal olarak anlaşmalarla ilgili egemen güçten kaynaklanmaktadır." Federalist Yazılar'da Amerikan Kurucu Babaları, Amerikalılara Başkan'ın potansiyel bir kral olmayacağına dair güvence vermeye çalıştı. Alexander Hamilton, başkanlıkla ilgili makaleleri yazdı ve onun önermesi, kraliyet ayrıcalıklarının, başkanlık yetkisinin kapsamını ölçmek ve en aza indirmek için bir ölçüt sağladığı yönündeydi. Bu, onay döneminde başkanlığın en kapsamlı ve en önemli incelemesiydi ve bu nedenle yürütme yetkisinin kapsamının incelenmesi için uygun bir başlangıç noktası teşkil etmektedir. Bkz. Federalist Papers, No. 67-77. Ayrıca bkz. Robert J. Reinstein, "The Limits of Executive Powers". American University Law Review, 59/2 (2009): 265-266.

⁶⁰ The Federalist Papers, No. 84.

hakkı tek ve aynı kişiye verilmiştir demektir. Böyle olduğu halde de kamu özgürlüğü olamaz. Çünkü yargıç zalimce kanunlar çıkarabilir ve bunları zalimce uygulayabilir. Bununla birlikte, yasama ve yürütme otoritesinin farklı ellerde olduğu durumlarda, yasama ve yürütme otoritesi, kendi bağımsızlığını ve dolayısıyla tebaanın özgürlüğünü ortadan kaldırmaya neden olabilecek kadar büyük bir yetkiyi ikincisine emanet etmemeye dikkat edecektir. Blackstone'a göre,⁶¹ yasa yapma hakkının genel olarak halka ait olduğu bir demokraside, kamu erdeminin veya iyi niyetin bulunması, yönetimin diğer niteliklerinden daha muhtemeldir. Halk meclisleri sıklıkla entrikaları bakımından aptalcadır ve uygulamaları konusunda zayıftırlar; ancak genel olarak doğru ve adil olanı yapmayı amaçlarlar ve her zaman bir dereceye kadar vatanseverlik veya kamusal ruha sahip olurlar. Aristokrasilerde, diğer yönetim çerçevelerine kıyasla daha fazla bilgelik bulunur; en deneyimli yurttaşlardan oluşur veya oluşması amaçlanır: ancak cumhuriyetten daha az dürüstlük ve monarşidekinden daha az güç vardır. Bir monarşi gerçekten de monarşilerin en güçlüsüdür; çünkü yasama ve yürütme güçlerinin bir araya gelmesiyle hükümetin tüm sınırları birbirine örülmüş ve prensin elinde birleşmiştir: ancak o zaman prensin bu gücü doğaçlama veya baskıcı amaçlar için kullanması yönünde büyük bir tehlike vardır.

Dolayısıyla Blackstone'a göre,⁶² bu üç tür yönetimin hepsinin çeşitli mükemmellikleri ve kusurları vardır. Demokrasiler genellikle bir yasanın sonunu yönlendirmek için en iyi şekilde hesaplamadır; aristokrasiler bu amacın elde edileceği araçları icat etmektir; monarşiler bu araçları hayata geçirmek için vardır. Nitekim Cicero kendi görüşünü beyan ederek, en iyi teşkilatlanmış cumhuriyet, bu üç zümrenin usulüne uygun olarak birleştirilmesinden oluşan cumhuriyettir demiştir. Gerçi Tacitus, hepsinden oluşan ve her birinin avantajlarından pay alan bu karma hükümet nosyonunu, vizyoner bir heves olarak ve gerçekleştirildiği takdirde asla kalıcı veya güvenli olamayacak bir fikir olarak ele alır.

⁶¹ Bkz. William Blackstone, "Introduction, Section 2: Of the Nature of Laws in General", içinde Commentaries on the Laws of England, (Australia: The University of Adelaide South Australia, 2014).

⁶² William Blackstone, "Introduction, Section 2: Of the Nature of Laws in General", içinde Commentaries on the Laws of England, (Australia: The University of Adelaide South Australia, 2014).

Karma yaklaşım Blackstone'a göre İngiltere'de mevcuttur. Şöyle ki;⁶³ burada, yasaların yürütme gücü tek bir kişide toplanmıştır; onlar, en mutlak monarşide bulunabilecek güç ve hız gibi tüm avantajlara sahiptir. Burada birbirinden tamamen bağımsız üç ayrı güç söz konusudur; birincisi kral, ikincisi dindarlıklarına, doğumlarına, bilgeliklerine, yiğitliklerine veya mülklerine göre seçilmiş kişilerden oluşan aristokrat bir topluluk olan manevi ve dünyevi lordlar ve üçüncüsü, halkın kendi aralarından özgürce seçtiği ve onu bir tür demokrasi haline getiren Avam Kamarası. Farklı kaynaklar tarafından harekete geçirilen ve farklı çıkarları gözeten bu toplu organ, İngiliz parlamentosunu oluşturduğundan ve her şeyin en yüksek tasarrufuna sahip olduğundan söz konusu üç daldan herhangi biri tarafından herhangi bir rahatsızlığa uğrayamaz.

Netice olarak selefleri gibi Blackstone da yürütme yetkisinin yasaları uygulama gücü olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Blackstone, Montesquieu'den yola çıkarak, yasama ve yürütme yetkilerini birleştirmenin tiranlıkla sonuçlanacağı, çünkü tiranca yasamanın ardından tiranca yasa uygulamasının gelmesi ihtimalinin daha yüksek olduğu iddiasını benimsemiştir. Benzer şekilde Blackstone, Locke'un doğa durumunda herkesin yürütme yetkisine sahip olmasına karşın sivil toplumda yürütme yetkisinin tek bir kişiye verildiği yönündeki iddiasını tekrarlamıştır. Öte yandan Blackstone'a göre tarihsel olarak özgürlüğe en büyük tehdidi oluşturan şey taçtı (kral). Dolayısıyla İngiliz özgürlüğünün tarihi, büyük ölçüde keyfi bir kralın özgürlük seven bir parlamento tarafından dizginlenmesinin tarihi⁶⁴ olmuştur.

III. MODERN YÜRÜTME VE ÖZELLİKLERİ

19. yüzyılın sonunda akademik bir disiplin olarak siyaset bilimi ortaya çıktığında eski kurumsalcılık, liderlerin görevdeki resmi yetkileri açısından yasal bir yaklaşımla yürütme gücüne odaklanmıştı.⁶⁵

⁶³ William Blackstone, "Introduction, Section 2: Of the Nature of Laws in General", içinde Commentaries on the Laws of England, (Australia: The University of Adelaide South Australia, 2014).

⁶⁴ Howard L. Laubert, "Sovereignty and Liberty in William Blackstone's Commentaries on the Laws of England". The Review of Politics, 72 (2010): 291-292.

⁶⁵ Ludger Helms, "Institutional Analysis", içinde The Oxford Handbook of Political Leadership, ed. R. A. W. Rhodes ve P. Hart, (Oxford: Oxford University Press, 2014), 196.

Ancak, Richard Neustadt'ın 1960'da yayınlanan ve Amerikan başkanlığına ilişkin davranışçı çalışmaların başlıca örneklerinden birini temsil eden *Presidential Power* adlı eserinde bile kurumların önemi hiçbir şekilde inkâr edilmedi. Aslına bakılırsa, Amerikan güçler ayrılığı sisteminin doğasında var olan mantığına ilişkin en çok alıntı yapılan ifadelerden birini icat eden Neustadt'tı; kendisi bunu “gücü paylaşan ayrı kurumların hükümeti” olarak tanımlıyordu. Neustadt'ın meşhur bir şekilde iddia ettiği gibi, başkanlık gücü ikna etme gücüdür ve ikna etme gücü pazarlık yapma gücüdür. Ancak statü ve otoritenin pazarlık avantajı sağladığını da kabul etmek gerekirdi.⁶⁶

Kurumsal teoride artık yaygın olarak “yeni kurumsalcılık” olarak adlandırılan paradigma ise 1980'lerin ortalarında ortaya çıktı. Siyaset biliminde yeni paradigmayı başlatan belirli bir çalışmayı isimlendirmek istendiğinde, çoğu akademisyen muhtemelen James G. March ve Johan P. Olsen'in eserini takip edecektir.⁶⁷ Çağdaş uluslararası siyaset biliminde yeni kurumsalcılık, kurumsal teori ve araştırmanın temelde farklı en az üç yönünü içerdiği düşünülen, olağanüstü derecede geniş ve heterojen kurum anlayışları bütününe ifade eder: rasyonel seçim kurumsalcılığı, tarihsel kurumsalcılık ve sosyolojik kurumsalcılık.

Gerçekten de çağdaş siyaset teorileri, siyaseti toplumun bir yansıması olarak, siyasi olguları bireysel davranışın toplu sonuçları olarak, eylemi hesaplanmış kişisel çıkara dayalı seçimlerin sonucu olarak, tarihi benzersiz ve uygun sonuçlara ulaşmada etkili ve karar alma olarak tasvir etme eğilimindedir. Ancak siyaset bilimindeki bazı yeni teorik düşünceler, bu teorik tarzların unsurlarını kurumlarla ilgili daha eski bir ilgiyle harmanlamaktadır. Bu yeni kurumsalcılık, siyasi kurumların göreceli özerkliğini, tarihteki verimsizlik olasılıklarını ve siyaset anlayışında sembolik eylemin önemini vurgular. Bu tür fikirlerin elbette makul bir ampirik temeli vardır.⁶⁸ Farklı yeni kurumsalcılıkları eski kurumsalcılıktan ayıran ortak temel özelliklerin şunları içerdiği düşünülmektedir: Tamamen resmi kurumlara ilişkin yasal

⁶⁶ R. Neustadt, *Presidential Power and the Modern Presidents: The Politics of Leadership from Roosevelt to Reagan* (New York: Free Press, 1990), 11, 29-32.

⁶⁷ Bkz. James G. March ve Johan P. Olsen, “The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life”. *The American Political Science Review*, 78, (1984): 734-749.

⁶⁸ March ve Olsen, *The New Institutionalism*, 734.

anlayışların ötesine geçen oldukça geniş bir kurum kavramı, kurumların rolüne ilişkin determinist varsayımların reddedilmesi, kurumların rolüne ilişkin daha büyük bir ilgi, politikaların bütünü yerine kurumsal düzenlemelerin belirli yönlerini incelenmesi ve kurumsal araştırmayı karmaşık teoriler ve yöntemlerle birleştirme konusunda güçlü bir kararlılık.⁶⁹

Geleneksel olarak tanınan üç yeni kurumsalcılığın (rasyonel seçim, tarihsel ve sosyolojik) daha spesifik bir ortak özelliği, kurumları öncelikli olarak aktörlere yönelik kısıtlamalar olarak görme eğilimindedir. Bu kısıtlamaların nasıl kavrandığına daha yakından bakmak, rasyonel seçim, tarihsel ve sosyolojik kurumsalcılık arasındaki bazı temel farklılıkları odağa çıkarır.⁷⁰ Rasyonel seçim kurumsalcılığı perspektifinden bakıldığında, yapılar ve teşvikler açısından anlaşılan kurumlar, bir “hesaplama mantığı” kurarak rasyonel aktörlerin davranışlarını etkili bir şekilde kısıtlar. Kurumları düzenli kalıplar ve rutinleşmiş uygulamalar olarak düşünen tarihsel kurumsalcılık, kurumsal evrim ve gelişmelerin “yol bağımlılığını” vurgular. Son olarak, bunun tersine, kurumları sosyal olarak oluşturulmuş ve kültürel olarak çerçevelenmiş kurallar ve normlar olarak düşünen sosyolojik kurumsalcılık, siyasi kurumlar içinde hareket eden sosyal aktörlerin bir “uygunluk mantığı” tarafından etkili bir şekilde sınırlandırıldığını düşünür.

Bu şekildeki bir yaklaşım yürütme kuvvetinin anlamı ve fonksiyonel değeri bakımından sorgulanmaya değerdir. Yürütme kuvvetinin bu parametreler açısından fonksiyonel değeri, kurumsalcılığın rasyonel kısmına indirgendiği ve sosyolojik kurumsalcılığa mesafe koyduğu ölçüde demokratiklik ve anayasacılık bakımından bir anlama işaret etmektedir. Bu arada, İtalyan elitizm ekolünün ana temsilcileri (Pareto ve Mosca), siyasi rejime bakılmaksızın siyasetin her zaman çoğunluğa hükmeden bir azınlıkla ilgili olduğunu savunmuştur. Bu akademisyenler, üstün kişisel nitelikler ve oligarşik örgütsel ilkeler gibi faktörlere atıfta bulunarak, yürütme gücünün neden her zaman nispe-

⁶⁹ Helms, *Institutional Analysis*, 199.

⁷⁰ Bkz. Vivien Schmidt, “Taking Ideas and Discourse Seriously: Explaining Change through Discursive Institutionalism as the Fourth ‘New Institutionalism’”. *European Political Science Review*, 2 (2010): 2.

ten az sayıda birey tarafından kullanıldığını keşfetmeye çalıştılar. Bu katkılar siyaset biliminde yürütme yetkisine ilişkin modern ampirik çalışmanın kurulmasına öncülük etmiştir. Yıllar geçtikçe siyasetin güç arayışı ve güç kullanımıyla karakterize edildiği disiplinde geleneksel bir görü oluştu. Şöyle ki, siyaset özünde bir “güç mücadelesi”dir.⁷¹ Burada da güç mücadelesinin yoğunlaştığı en etkin alan olarak yürütmenin; egemen bazında, çıkışı olmayan ve yaptırıma tabi olan kolektifleştirilmiş kararlar olduğunu⁷² belirtmek gerekir.

Sonuç olarak modern yürütme, gücün oluşum ve yönlendirilme şekli bakımından siyasi yöneticilerin kurumsal örgütlenmesine göre tanımlanır.

Böyle olmakla da yürütme organı, bir anayasanın kurumsal tasarımında merkezi öneme sahip olan devletin üç organından biri olarak karşımıza çıkar. Kuvvetlerin tahsisi ve devletin üç organı (yürütme, yasama ve yargı) arasındaki karşılıklı ilişki, böyle bir yapının temel unsurlarıdır. Yasama organının kanunları yapması ve bütçeyi onaylaması, yürütme organının kanunları uygulaması ve yargının kanunlar hakkında karar vermesi şeklindeki geniş ve genel ayrımın ötesinde, Böckenförde'nin belirttiği üzere, bu üçü arasında uygun dengenin tasarlanabilmesi için pek çok sorunun ele alınması ve yanıtlanması gerekmektedir. Bu organların birbirinden ne ölçüde ayrılması gerektiği ve aralarındaki farklı derecelerdeki karşılıklı kontroller, yeni bir anayasa taslağının hazırlanması veya mevcut bir anayasanın reforme edilmesi sürecinde sürekli bir tartışma kaynağı olmaktadır. Bu nedenle, yürütme organının tasarımı klinik izolasyonda tartışılmaz; ancak içinde faaliyet gösterdiği hükümet yapısının anlaşılmasını gerektirir.⁷³ Öte yandan uygulamada, yürütme benzersiz derecede güçlü bir rol oynayabilir ve genellikle bir ülkenin doğal lideri veya yöneticisi olarak görülür ve ülkenin ulusal ve küresel imajını temsil eder. O halde, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, yürütme organının şefinin seçimi, özellikle

⁷¹ Bkz. Ferdinand Müller-Rommel ve Michelangelo Vercesi, “Executive Power”, içinde *Handbook of Political Science*, ed. D. Berg-Schlosser, B. Badie ve L. Morlino, (London: SAGE, 2020), 761-762.

⁷² Giovanni Sartori, “Will Democracy Kill Democracy? Decision-Making by Majorities and by Committees”. *Government and Opposition*, 10/2 (1975): 132.

⁷³ Markus Böckenförde, *Constitution Building: The Design of the Executive Branch* (Stockholm: International IDEA, 2014), 1.

belirgin “bölünmüş toplumlarda” toplumlarda büyük uyumsuzluk yaratabilecek önemli bir olaydır. Gerçekte, birçok iç çatışma, ister anayasal çerçeve içinde ister anayasal çerçevenin ötesinde olsun, yürütme yetkisini elinde tutma, toplama ve/veya genişletme mücadelesinin bir parçası olarak başlar veya yeniden ortaya çıkar.⁷⁴

Yürütme kuvvetine ilişkin kurumsal tasarımın iki farklı yönü vurgulanabilir:⁷⁵

a. Yürütmenin kurumsal tasarımı yatay ve dikey olmak üzere iki farklı boyutta karşımıza çıkar. Yatay boyut, ulusal düzeyde yürütme yapısının dağıtılmasına yönelik seçenekleri araştırır: bu, başkanlık işlerinin yürütülmesinde birden fazla kişinin yer alması, ikili bir yürütme (Devlet Başkanı ve Başbakan) ya da başkanlığın görev süresi sınırlamalarına ilişkin düzenleme. Dikey boyut, yürütme yetkilerinin farklı ademi merkezîyetçilik biçimleri aracılığıyla hükümetin çeşitli düzeylerine tahsisini ele alır. Ayrıca yürütme organındaki anayasal tasarımın yanı sıra, devletin organları arasındaki kurumsal ilişkiler de büyük önem taşır. Farklı hükümet sistemlerinin, kuvvetler ayrılığı ve kontrol ve dengenin genel olarak tesis edildiği bir ortamda yürütme üzerinde farklı etkileri vardır. Ayrıca, daha spesifik kurumsal tasarım seçenekleri, yöneticinin performansının kontrol edilmesi için çeşitli fırsatlar ve bunun yapılabileceği farklı dereceler sunmaktadır.

b. Yürütme başkanına verilen özel yetkiler, yürütme yetkilerinin esaslı yoğunlaşma derecesini belirler. Olağanüstü hal ilan etmek, af veya af çıkarmak veya savaş ilan etmek gibi geleneksel olarak yürütme organına ait olan yetkiler ile geleneksel olarak yasama organının yetkisi altında olan ancak yürütmenin katılımıyla gerçekleşen görevler arasında bir ayrım yapılabilir. Yürütme organının yasama yetkileri arasında, yasama organı tarafından onaylanan yasa tasarılarını veto etme, kanun hükmünde kararname ile yasa çıkarma, bazı politika konularında yürütme inisiyatifi üstlenme, referandum veya plebisit çağırısı yapma ve bütçeyi şekillendirme yetkisi yer alabilir.

⁷⁴ Böckenförde, Constitution Building, 11.

⁷⁵ Böckenförde, Constitution Building, 12-13.

Görüldüğü gibi burada ilk olarak yürütmenin kurumsal tasarım seçeneklerini alınmaktadır. İkincisi daha çok kurumsal tasarım içerisinde yürütmeye verilen esaslı yetkilere odaklanmaktadır.

Netice olarak Böckenförde'nin belirttiği üzere, hükümet sistemleri yürütme gücünün yapısını farklı bir şekilde şekillendirebilir, ancak burada yalnızca gerçek bağlamdan türetilen güç dinamiklerini gösterebilir. Güçlü anayasal yetkilere sahip bir Başkan, oldukça parçalı bir siyasi parti sistemi ve yasama organındaki güvenilmez bir destek tabanı karşısında yine de zayıf olabilir. Benzer şekilde, oldukça zayıf anayasal yetkilere sahip bir Başkan, eğer partisi yasama meclisindeki sandalyelerin çoğunluğunu kontrol ediyorsa ve oldukça disiplinliyse, politika oluşturma sürecine hâkim görünebilir. Öte yandan, yasama çoğunluğunun Başbakanı seçtiği parlamenter sistemlerde bile, parlamento seçimlerinde mücadele eden siyasi partiler genellikle kampanyayı belirli programlardan ziyade liderlerinin kişiliği ve karakterine bağlamaktadır. Medya, seçim sonuçlarını açıklarken bireysel bir "kazanan"ı ön plana çıkarmaktadır. Rusya örneğinde olduğu üzere, gerçek güç tasarımı söz konusu olduğunda bireysel aktörler de önem taşır.⁷⁶

Öte yandan günümüzde yürütme kuvvetinin siyasal rejimde oldukça etkin bir aldığını ve hatta anayasal düzenek içerisinde yürütmenin üstünlüğünden bahsedildiğini söylemek gerekir. Gücün neden yürütmeye yoğunlaştığına dair sunulan nedenler, bu makamı elinde bulunduranların hırslarının ve kişiliklerinin çok ötesine geçmektedir. Gerçekten de çeşitli faktörleri kapsayan teknolojik, sosyal ve yasal değişikliklerin kaçınılmaz sonuçları⁷⁷ da burada söz konusudur. ABD bakımından yapılan bir çalışmada bu nedenler şu şekilde belirtilmiştir:⁷⁸ 1) başkanlık yetkisinin anayasal belirsizliği, 2) yürütme organı-

⁷⁶ Böckenförde, *Constitution Building*, s. 16.

⁷⁷ Ayrıca bkz. Adil Özkol, "Çağdaş Parlamenter Demokrasilerde Kuvvetli İcra Eğilimi". Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 26/1 (1969): 49 vd.

⁷⁸ Bkz. William P. Marshall, "Eleven Reasons Why Presidential Power Inevitably Expands and Why It Matters". *Boston University Law Review*, 88 (2008): 509, 521-522. Marshall yürütme yetkisinin bu genişlemesine yönelik çeşitli öneriler de sunmaktadır:

- a. İlk olarak, yürütme organının emsal rolünü yeniden düşünmek gerekir. Önceki Başkanların eylemleri, bu eylemlerin yasallığı konusunda bir miktar emsal teşkil edebilirken, yürütme organının içtihatları, anayasaya uygunluğun tesis edilmesinde kesin ve hatta zorunlu olarak ikna edici olarak görülmemelidir.

nın eylemlerinin emsal etkileri, 3) yürütme organı hukuken ön plana çıkması 4) federal yürütme organının genişlemesi, 5) idari devletin başkanlık kontrolü, 6) başkanın bilgiye erişimi ve kontrolü, 7) medya ve Başkanlık arasındaki karşılıklı ilişki, 8) Başkanlığın popüler kültürdeki rolü, 9) askeri ve istihbarat yetenekleri, 10) hükümetin hızlı hareket etmesi ve 11) parti sadakatinin kurumsal ayrıcalıklara üstün geldiği güçlü iki partili sistemin yükselişi.

Ancak konumuz açısından önem arz eden yürütme yetkilerinin genişlemesine bir önlem olarak yürütme organının yönetimine veya yetkilerinin kontrol edilmesine daha fazla aktörün dâhil edilmesi hususu, aynı zamanda daha fazla potansiyel veto oyuncusu yaratarak karar alma süreçlerini geciktirir. Bu nedenle kapsayıcı ve etkili bir yönetim tasarımı arasında dikkatli bir dengenin bulunması gerekmektedir.

Ayrıca, diğer İdarelerin benzer durumlarda benzer eylemlerde bulunmama konusundaki hoşgörüsü de emsal otorite olarak değerlendirilmelidir. Bu şekilde, önceki yürütme organı eylemlerine atfedilen emsal değer artık yalnızca başkanlık yetkisine ilişkin geniş kapsamlı kavramları desteklemeyecektir.

- b. Ayrıca bir sonraki yönetimde kilit hukuki pozisyonlarda bulunanlar, hukuki sonuçları ile Başkanın siyasi gündemi arasındaki mesafeyi koruyarak mümkün olduğunca bağımsız olmaya çalışmalıdır.
- c. Üçüncüsü, yürütme organının gizliliğiyle mücadele için daha fazla çaba sarf edilmelidir. Eğer Başkanlık üzerindeki temel kontrol vatandaşlara karşı siyasi hesap verebilirlikse, bu tür bir hesap verebilirlik şeffaflık olmadan gerçekleşemez. Buna göre, eğer başkanın yetkisi kısıtlanacaksa, gizliliği en aza indirecek ve yürütme organına daha fazla hesap verebilirlik kazandıracak reformların ciddi şekilde düşünülmesi gerekir. Aynı derecede önemli olan, bu tür reformların kategorik olarak anayasaya aykırı olduğu yönündeki yürütme organının iddialarının reddedilmesi gerektiğidir.
- d. Dördüncüsü, Kongre, çoğunluktaki siyasi partinin siyasi talepleriyle çelişse bile kurumsal yükümlülüklerini yerine getirmelidir. Bu nedenle, örneğin Başkanlık ve Kongre aynı partinin kontrolünde olsa bile, yürütme organının eylemlerinin Kongre tarafından canlı bir şekilde denetlenmesini sağlamak için çaba gösterilmelidir.
- e. Son olarak, herkesin Başkanların eylemlerini anayasal anlamda refleksif olarak destekleme eğilimine direnmek gerekir. Başkanlık yetkisinin içtihatlarla hala nispeten tanımlanmamış olması nedeniyle, içinde bulunduğumuz zaman, bu yetkinin kullanımına anayasal sınırlar koymak için son olmasa da en iyi fırsatı sağlayabilir. Bu hedefe ulaşmak, Başkan'ın rakiplerinin yanı sıra müttefiklerinin de sorumluluğu olmalıdır. Sonuçta, bir monarşiyi tahttan indirmek için devrimci bir savaşa girmiş olan Kurucu Babaların, ulusal güvenlik veya dış politika adına bu anayasayı oluşturacak bir anayasa yaratmadıkları iddiasını kabul etmek için orijinalist olmaya gerek yoktur. Güç tek bir kişinin elinde yoğunlaştığında kontrolsüz olur.

SONUÇ

Yukarıdaki tüm açıklama ve değerlendirmeler dikkate alındığında, tarihsel olarak iktidarın toplandığı konumun genel itibarıyla klasik anlamda egemen etrafında modern anlamda ise yürütme kuvveti ekseninde olduğu görülmektedir. Yürütme kuvveti içerisinde de iktidar temelde tek elde toplanmaya eğilim göstermiştir.

Çağdaş liberal demokrasilerden önce, iktidar yürütme eksenli ya otoriter hükümetler tarafından ya da karşılıklı menfaat paylaşımına dayanan ve kısmen dengeli oligarşilerce kullanıldığı söylenebilir. Dolayısıyla bir anlamda iktidarın yürütme eksenli olması ve yürütmenin de tek elde toplanması kural olarak anlaşılmaktaydı. Gerçi günümüzde gelinen aşamada melez rejimlerin ortaya çıkışı yürütme kuvvetine ilişkin bu çıkarımların bulunduğu portreyi daha da karmaşık bir hale getirmiştir.

Dolayısıyla siyasi yöneticilerin gücü, farklı rejim türleri arasında büyük ölçüde farklılık gösterir. Örneğin demokratik rejimlerde resmi kurumsal ortam, yürütme aktörlerinin manevra alanını tanımlar ve sınırlar. Demokrasilerde yürütme yetkisinin kullanılması açık rekabetten kaynaklanır ve oyunun kurallarına (yani seçimler ve anayasal hükümler) ilişkin istikrarlı beklentilere dayanır. Otokratik rejimlerde rekabet genellikle kapalıdır, çok geçirgen değildir ve sonuçta başarılı olacak kral veya lider gibi rejimin tepedeki aktörlerinin onayına dayanır. Görüldüğü gibi yürütme içindeki ve kurumlar arasındaki güç dinamikleri çoğunlukla belirsiz ve değişkendir. İşte bu genel farklılıklar, Müller-Rommel ve Vercesi'nin belirttikleri üzere, demokrasilerde ve otokrasilerde yöneticilerin meşruiyet temelleriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Bu bakımdan form ilkinde yasal-rasyonel iken kincisinde geleneksel/karizmatik/ideolojiktir.⁷⁹

Netice olarak yürütmenin doğası iktidar eksenli bir anlayış sergiler. Bu anlayış dinamik bir yapı gösterir. Yürütme kuvveti rejimin mekanizması ne olursa olsun gücü elinde bulundurmak ister. Dolayısıyla yürütme kuvvetinin temel işlevlerine ve rollerine bağlı olarak kuvvetler arasındaki ilişkiler bu yaklaşımla incelenmelidir. Şu halde temelde yürütme kuvvetinin doğası gereği birbirini tamamlayan iki rolü söz konusudur: birincisi iktidarı elinde tutmak, ikincisi tekil bir

⁷⁹ Bkz. Müller-Rommel ve Vercesi, *Executive Power*, 763.

yapı ile işleyiş göstermek. İşte bu yüzden rejim ile bağlı olmadan iktidar tabiatı gereği yürütme etrafında aslına rücu etmek ister.

YAZAR BEYANI	
Mali Destek/Teşekkür Beyanı:	Bulunmamaktadır.
Yazarların Katkıları	Eserin tamamı yazar tarafından kaleme alınmıştır.
Çıkar Çatışması/ Ortak Çıkar Beyanı	Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir.
Etik Kurul Onayı:	Gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

Abbott, Frank Frost. A History and Description of Roman Political Institutions. New York ve London: Ginn and Company, 1901-1907.

Akhtar, Zia. "Montesquieu's Theory of the Separation of Powers, Legislative Flexibility and Judicial Restraint in an Unwritten Constitution". *Amicus Curiae*. 4/3 (2023): 552-577.

Alvarez, Leo Paul de. *The Machiavellian Enterprise*. Dekalb: Northern Illinois University Press, 1999.

Aristotle. *Politics*, Çeviren Carnes Lord, Chicago: University of Chicago Press, 1984.

Bagehot. *The English Constitution*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

Blackstone, William, "Introduction, Section 2: Of the Nature of Laws in General". içinde *Commentaries on the Laws of England*, Australia: The University of Adelaide South Australia, 2014.

Böckenförde, Markus. *Constitution Building: The Design of the Executive Branch*. Stockholm: International IDEA, 2014.

Bryce, James. *Studies in History and Jurisprudence: Flexible and Rigid Constitutions* C. II. New York: Oxford University Press, 1901.

Calabresi, Steven G. ve Kyle Bady. "Is the Separation of Powers Exportable?". *Harvard Journal of Law and Public Policy*. 33/1 (2010): 5-16.

Calabresi, Steven G. Calabresi, Mark E. Berghausen ve Skylar Albertson. "The Rise and Fall of the Separation of Powers". *Northwestern University Law Review*. 106/2 (2012): 527-550.

Carey, Sammy Carey. "The Influence of Rome's Mixed Constitution Upon the Founding Fathers". Honor Thesis-Political Science and Classical Civilizations. March 19 (2018).

Charchula, Jaroslaw. "Hobbes's Theory of State: The Structure and Function of State as the Key to Its Enduring". *Forum Philosophicum*. 15 (2010): 191-203.

Cicero, Marcus Tullius, "On the Laws". içinde *On the Republic and On The Laws*, ed. David Fott, Book III. Ithaca ve London: Cornell University Press, 2014.

Fairlie, John A. "The Separation of Powers". *Michigan Law Review*. 21/4 (1923): 393-436.

Field, Sandra. "Hobbes and the Question of Power". *Journal of the History of Philosophy*. 52/1 (2014): 61-86.

Faulkner, Robert Faulkner, "The Price of Efficacy: Aristotle and Executive Power". içinde *Executive Power in Theory and Practice*, ed. Hugh Liebert, Gary L. McDowell ve Terry L. Price, 11-30. New York: Palgrave Macmillan, 2012.

Goldie, Mark, "Locke and Executive Power". içinde *The Lockean Mind*, ed. Jessica Gordon-Roth, Shelley Weinberg, 446-455. New York: Routledge, 2022.

Helms, Ludger, "Institutional Analysis". içinde *The Oxford Handbook of Political Leadership*, ed. R. A. W. Rhodes ve P. Hart, 195-209. Oxford: Oxford University Press, 2014.

Hobbes, Thomas. *Leviathan*. Harmondsworth: Penguin, 1968.

Johnson, Gregory R., "The First Founding Father: Aristotle on Freedom and Popular Government". içinde *Liberty and Democracy*, ed. Tibor R. Machan, 29-59. Hoover: Hoover Inst. Press, 2002.

Karako, Thomas Karako, "Understanding the Things of State". içinde *Executive Power in Theory and Practice*, ed. Hugh Liebert, Gary L. McDowell ve Terry L. Price, 55-82. New York: Palgrave Macmillan, 2012.

Karakocalı, Ahmet. "Magistrate: The Most Important Political Body of Roman Republic". *Ankara Bar Review*. 2, (2013): 67-82.

Laubert, Howard L.. "Sovereignty and Liberty in William Blackstone's Commentaries on the Laws of England". *The Review of Politics*. 72 (2010): 271-297.

Locke, John. *Two Treatises of Government*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Lucchese, Filippo Del. "Machiavelli and Constituent Power: The Revolutionary Foundation of Modern Political Thought". *European Journal of Political Theory*. 16/1, (2014): 1-21.

Machiavelli, Nicolo. *The Prince*, Çeviren Leo Paul de Alvarez, IL: Waveland Press, 1989.

Machiavelli, Nicolo. *Discours on Livy*, Çeviren Harvey C. Mansfield ve Nathan Tarcov, Chicago: University of Chicago Press, 1996.

Mansfield, Harvey C. *Taming the Prince*. London ve New York: Collier Macmillan Publishers, 1989.

March, James G. ve Johan P. Olsen. "The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life". *The American Political Science Review*. 78, (1984): 734-749.

Marshall, William P.. "Eleven Reasons Why Presidential Power Inevitably Expands and Why It Matters". *Boston University Law Review*. 88 (2008): 505-552.

Mathur, A. B.. "Machiavellian Theory of the State". *The Indian Journal of Political Science*. 52/3 (1991): 418-423.

Müller-Rommel, Ferdinand ve Michelangelo Vercesi, "Executive Power". içinde *Handbook of Political Science*, ed. D. Berg-Schlosser, B. Badie ve L. Morlino, 760-775. London: SAGE, 2020.

Neustadt, R.. *Presidential Power and the Modern Presidents: The Politics of Leadership from Roosevelt to Reagan*. New York: Free Press, 1990.

Özkoç, Adil. "Çağdaş Parlamenter Demokrasilerde Kuvvetli İcra Eğilimi". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 26/1 (1969): 43-76.

Papageorgiou, Charalambos Ioannou. "Aristotle and Democracy". Phd Thesis, University College University of London, 1991.

Polybius. *The Histories*, Çeviren Robin Waterfield, New York: Oxford University Press, 2010.

Posner, Eric A. "The Constitution of the Roman Republic: A Political Economy Perspective". University of Chicago Public Law and Legal Theory Working Paper No. 327. (2010): 1-35.

Prakash, Saikrishna. "The Essential Meaning of Executive Power". University of Illinois Law Review. 2003 (2003): 701-820

Rahe, Paul A. Rahe, "Hobbes, Niccolo Machiavelli, and the Executive Power". içinde Executive Power in Theory and Practice, ed. Hugh Liebert, Gary L. McDowell and Terry L. Price, 83-94. New York: Palgrave Macmillan, 2012.

Read, James H.. "Thomas Hobbes: Power in the State of Nature, Power in Civil Society". Polity. 23/4 (1991): 505-525.

Reinstein, Robert J.. "The Limits of Executive Powers". American University Law Review. 59/2 (2009): 259-337.

Robinson, Edward Van Dyke. "The Division of Governmental Power in Ancient Greece". Political Science Quarterly. 18/4 (1903): 614-630.

Sartori, Giovanni. "Will Democracy Kill Democracy? Decision-Making by Majorities and by Committees". Government and Opposition. 10/2 (1975): 131-158.

Schmidt, Vivien. "Taking Ideas and Discourse Seriously: Explaining Change through Discursive Institutionalism as the Fourth 'New Institutionalism'". European Political Science Review. 2 (2010): 1-25.

Sousa, Andre L. C. Sousa. "Book Review". Journal of Ancient Philosophy. 11/2 (2016): 158-172.

Uhr, John. "Executive-Legislative Relations: Learning from Locke". Canadian Parliamentary Review. Spring (1987): 9-11.

Uzzell, Lynn, "Locke's Latent Sovereign". içinde Executive Power in Theory and Practice, ed. Hugh Liebert, Gary L. McDowell and Terry L. Price, 95-112. New York: Palgrave Macmillan, 2012.

Valentina Arena, "Roman Republic of Jean-Jacques Rousseau", (Erişim Tarihi 1.01.2024), <https://core.ac.uk/download/pdf/79558576.pdf>.

Vile, M. J. C.. Constitutionalism and the Separation of Powers. Oxford: Oxford University Press, 1967.

Zabunoğlu, Yahya. "Thomas Hobbes Hayatı, Eserleri ve Hukuki Fikirleri". Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 14/1 (1957): 219-240.

